MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

SAMANTA TRINKŪNAITĖ
(BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA)

IKITEISMINIO TYRIMO PRADŽIA PAGAL PROKURORO REIKALAVIMĄ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. Dr. Jolanta Zajančkauskienė

2022 m. Vilnius

TURINYS

ĮVADAS 3

1. BENDRIEJI IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO PAGAL PROKURORO REIKALAVIMĄ ASPEKTAI BAUDŽIAMAJAME PROCESE 9

1.1. Viešojo ir privataus interesų reikšmė pradedant baudžiamąjį procesą 10

1.2. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo prokuroro reikalavimu pagrindai ir procedūros 16

1.2.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas dėl nusikalstamų veikų, kurios turi visuomeninę reikšmę 17

1.2.2. Žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų 20

1.3. Nusikalstamos veikos dėl smurto artimoje aplinkoje (Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 3 dalis) 27

2. IKITEISMINIO TYRIMO PRADŽIA PAGAL PROKURORO REIKALAVIMĄ: PROBLEMOS IR PRAKTINĖ ANALIZĖ 34

2.1. Prokuroro reikalavimo forma 34

2.2. „Visuomeninės reikšmės“ analizė 38

2.3. Atvejų, kai asmenys dėl svarbių priežasčių negali užtikrinti savo teisių ir teisėtų interesų gynybos praktinė analizė 46

IŠVADOS 54

LITERATŪROS SĄRAŠAS 56

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA 67

ANNOTATION 67

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 68

SUMMARY 69

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 70

ĮVADAS

Tiriama problema. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekse[1] (toliau ir Baudžiamojo proceso kodeksas, BPK) įtvirtinta baudžiamojo proceso paskirtis – užtikrinti žmogaus teises bei laisves. *„Teisinėje valstybėje esminis dalykas yra ne tik tai, kad pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės yra įtvirtintos įstatymuose, bet ir tai, kad užtikrinamas šių teisių realizavimas ir reali gynyba. Vienas iš svarbių teisinės valstybės požymių yra valstybės atsakomybė savo piliečiui, kad įstatymuose bus įtvirtintos visuotinai pripažintos žmogaus teisės ir laisvės ir jos bus realiai įgyvendinamos.“*[2] Būtent todėl yra svarbu, kad baudžiamojo proceso tikslas, susijęs su žmogaus teisių bei laisvių užtikrinimu, būtų įgyvendintas.

Teisingumo įgyvendinimas yra vienas svarbiausių teisinės valstybės pagrindų. Dažnas atvejis, kuomet yra susiduriama su teisių pažeidimais, dėl kurių privatūs asmens interesai, vertybės vienaip ar kitaip yra pažeidžiami. Vieni asmenys gali imtis iniciatyvos ir ginti savo pažeistus interesus, teises, kitaip tariant, juos ginti teisėtomis priemonėmis, kiti, deja, tokios galimybės neturi arba jos yra apribotos.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos[3] (toliau – Konstitucija) 118 straipsnis numato, kad tam tikrais atvejais asmens, visuomenės bei valstybės interesus gina prokuroras. [4] Atitinkamai Lietuvoje baudžiamasis procesas yra skirstomas į viešą ir privačiai - viešą. Privačiai - viešo proceso / kaltinimo[5] samprata tiesiogiai nėra pateikta Baudžiamojo proceso kodekse[6], tačiau ji neprieštarauja Konstitucijai. Kalbant apie šią formą (BPK 167 straipsnį) svarbu pabrėžti, kad ji turi tiek viešo, tiek privataus kaltinimo užuomazgų. Kaip teigiama vienoje iš išvadų dėl Baudžiamojo proceso kodekso straipsnių pakeitimų, *„<...> „privačiai viešas kaltinimas“ – baudžiamojo persekiojimo rūšis, kuomet baudžiamasis procesas gali vykti tik gavus nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, ar prokuroro reikalavimą (BPK 167 straipsnio 1 ir 2*

[1] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, Infolex, žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 17 d. https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=10708
[2] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas. Valstybės žinios. 1994, Nr. 13-221
[3] Lietuvos Respublikos Konstitucija, TAR (1992), žiūrėta 2022 m. rugsėjo 1 d. https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm
[4] *Ibid.*
[5] Teisinėje literatūroje vartojami skirtingi terminai.
[6] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, op.cit.

dalys), tačiau gavus tokį skundą, pareiškimą ar reikalavimą procesas, skirtingai nei privataus kaltinimo bylose, vyksta bendra tvarka be jokių išimčių."[7]

Dažnas atvejis, kuomet ikiteisminio tyrimo pradžią lemia nukentėjusiojo skundas, t. y. kai asmuo pats praneša apie patirtą nusikalstamą veiką, pateikia skundą ir skundo pagrindu yra pradedamas ikiteisminis tyrimas. Tačiau šiame darbe yra aktuali kita ikiteisminio tyrimo pradėjimo forma, numatyta Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnyje – ikiteisminio tyrimo pradžia pagal prokuroro reikalavimą. Iš tiesų atsižvelgiant į šią santykinai retai taikomą privalomą ikiteisminio tyrimo pradėjimo formą praktikoje, iškyla klausimas, ar ji yra reikalinga? Ar tokia numatyta privaloma ikiteisminio tyrimo pradėjimo tvarka yra pateisinama ir kokia yra jos nauda? Kitas, ne ką mažiau svarbus, klausimas – ar ikiteisminio tyrimo pradėjimas pagal prokuroro reikalavimą yra pakankamai sureguliuotas ir jo taikymas išaiškintas teismų praktikoje?

Baigiamojo darbo aktualumas. „*Nusikaltimai – tai teisės pažeidimai, kuriais itin šiurkščiai pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, kitos Konstitucijos saugomos vertybės, daromas neigiamas poveikis gyvenimo sąlygoms, žmonių gyvenimo lygiui, kėsinamasi į valstybės ir visuomenės gyvenimo pagrindus."*[8] Kaip jau buvo minėta, vienas iš baudžiamojo proceso tikslų yra užtikrinti žmogaus teises bei laisves. Tam, kad būtų tinkamai įgyvendinta baudžiamojo proceso paskirtis, svarbu pasirinkti tinkamą gynybos būdą, užtikrinantį teisinę apsaugą. Vienas iš jų, apie kurį ir kalbama darbe – ikiteisminio tyrimo pradžia pagal prokuroro reikalavimą.

Ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą apibrėžtumas teisės normose, teismų praktikoje bei doktrinoje palieka nemažai klausimų. Egzistuoja tam tikri neatitikimai, informacijos trūkumas, ši tema yra mažai nagrinėta mokslinėje literatūroje. Todėl tam, kad būtų rasti atsakymai į probleminius klausimus dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą, yra aktualu išanalizuoti teisės normas, teismų praktiką bei mokslinę doktriną.

Be abejonės, vienas iš aktualiausių aspektų šia tema yra viešojo intereso bei asmenų, kurie negeba ginti savo teisių bei interesų gynimas. Gana didelė dalis asmenų negali patys apsiginti dėl tam tikrų svarbių priežasčių, kurios nagrinėjamos šiame darbe. Visapusiškam pažeidžiamų asmenų teisių ir teisėtų interesų užtikrinimui, darbe analizuojama viena iš tokių gynybos priemonių – valstybės pareiga (t. y. prokuroro pareiga) pradėti ikiteisminį tyrimą.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Reikėtų nurodyti, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimas pagal prokuroro reikalavimą buvo menkai nagrinėtas

[7] Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 3, 22, 57, 58, 256, 293, 312, 320, 322 ir 324 straipsnių pakeitimo, 34 straipsnio ir XXX skyriaus pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto" 2016-03-25, E-seimas, žiūrėta 2022-09-30 https://eseimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=umo1q4uzc&documentId=a0f235d0f27d11e5bf4ee4a6d3cdb874&category=TAK

[8] "Dėl privataus kaltinimo ir dėl asmens, kurio atžvilgiu atsisakyta kelti baudžiamąją bylą, teisės apskųsti prokuroro nutarimą", LRKT, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 12 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1608/content

Lietuvos teisinėje literatūroje. Šiai temai didžiausias dėmesys buvo skiriamas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) jurisprudencijoje[9]. Konstitucinio Teismo jurisprudencija yra kone pagrindinis šaltinis, nagrinėjant šio darbo temą. Taipogi vienas iš svarbesnių mokslo šaltinių E. Matuizienės daktaro disertacija tema „Privataus kaltinimo bylų procesas kaip dispozityvumo realizavimo forma“ [10] Šioje disertacijoje buvo analizuojama viešojo intereso samprata ir jo turinys, taip pat prokuroro pareiga pradėti ikiteisminį tyrimą reikalavimu. Iš dalies ši tema yra analizuojama ir R. Ažubalytės, R. Jurkos, M. Šalčiaus ir J. Zajančkauskienės knygoje „Baudžiamojo proceso teisė“ [11] bei R. Ažubalytės, R. Jurgaičio ir J. Zajančkauskienės knygoje „Specifinės baudžiamojo proceso rūšys“.[12] Labiau praktiniai ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą aspektai buvo nagrinėjami G. Bučiūno, E. Gruodytės ir M. Šalčiaus mokymo priemonėje „Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai“. [13] Atskiri darbo temos klausimai pristatomi R. Jakštienės daktaro disertacijoje tema „Smurtas artimoje aplinkoje prieš moteris: baudžiamoji teisinė apsauga“ [14] Nepilnamečių nukentėjusiųjų teisių užtikrinimo aspektai buvo nagrinėti D. Murauskienės daktaro disertacijoje „*Parens patriae* doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai“[15] Taip pat atskiri klausimai, susiję su prokuroro reikalavimu pradėti ikiteisminį tyrimą dėl asmenų, kurie negali savarankiškai ginti savo teisėtų interesų, buvo nagrinėjami S. Juzukonio daktaro disertacijoje „Nukentėjusiojo teisių apsauga baudžiamajame procese“ [16] Taip pat iš dalies šis klausimas nagrinėjamas V. Mačiulio, A. Buginytės bei F. Mickienės kolektyviniame darbe „Sutrikusios psichikos asmenų subjektyviosios ir objektyviosios gyvenimo kokybės kintamųjų sąsajos.“[17]

Baigiamojo darbo reikšmė. Šis baigiamasis darbas reikšmingas tuo, kad jame nagrinėjamas privalomas ikiteisminio tyrimo pradėjimas pagal prokuroro reikalavimą. Darbe

---

[9] Konstitucinio Teismo nutarimai 1997 m. gegužės 6 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2006 m. birželio 15 d., 2006 m. rugsėjo 16 d.

[10] Eglė Matuizienė „Privataus kaltinimo bylų procesas kaip dispozityvumo realizavimo forma“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas 2014)

[11] Rima Ažubalytė, Raimundas Jurką, Marijus Šalčius ir Jolanta Zajančkauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba, 2014)

[12] Rima Ažubalytė, Ramūnas Jurgaitis ir Jolanta Zajančkauskienė, *Specifinės baudžiamojo proceso rūšys* (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba, 2011)

[13] Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai* (Vilnius: Registrų centras, 2017)

[14] Ramunė Jakštienė “Smurtas artimoje aplinkoje prieš moteris: baudžiamoji teisinė apsauga” (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2019) https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15758/Disertacija_R_%20Jakstiene.pdf?sequence=2&isAllowed=y

[15] Dovilė Murauskienė „Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai“ (daktaro disertacija: Mykolo Romerio universitetas, 2017)

[16] Saulius Juzukonis „Nukentėjusiojo teisių apsauga baudžiamajame procese“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas 2002)

[17] Valentinas Mačiulis, Alma Buginytė ir Fausta Mickienė „Sutrikusios psichikos asmenų subjektyviosios ir objektyviosios gyvenimo kokybės kintamųjų sąsajos

išnagrinėti teoriniai temos aspektai, susiję su viešojo ir privataus interesų reikšme baudžiamajame procese. Taip pat baigiamajame darbe ištirtas ir įvertintas ikiteisminio tyrimo pradžios pagal prokuroro reikalavimą teisinis reguliavimas. Be to, baigiamajame darbe yra pateikti ir apibendrinti teismų praktikos pavyzdžiai dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą. Darbe yra panaudoti atliktos prokurorų apklausos rezultatai. Atlikta teorinė ir praktinė analizė leido įvardinti teisinio reguliavimo ir jo taikymo problemas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą.

Baigiamojo darbo originalumas. Baigiamasis darbas originalus tuo, kad jame buvo nagrinėjama aktuali bei naujesnė teismų praktika. Buvo naudojamos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, taip pat ir kitų teismų nutartys. To pasėkoje nagrinėjami atskiri punktai baigiamojo darbo iškeltiems klausimams atsakyti. Taip pat analizuojama specialioji literatūra, teisės aktai, užsienio pavyzdžiai. Atliktas empirinis tyrimas. Jo dėka susipažinta su prokuroro reikalavimu iš praktinės pusės bei išgirstos problemos, su kuriomis susiduria šį institutą taikantys prokurorai. O išanalizavus teismų praktiką, mokslinę doktriną ir atlikus apklausą buvo suformuluotos išvados.

Tyrimo tikslas. Ištirti ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą teisinį reguliavimą ir jo taikymo problemas.

Tyrimo uždaviniai.

1) Išnagrinėti viešojo ir privataus interesų, pradedant baudžiamąjį procesą, reikšmę.

2) Išnagrinėti ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą teisinį reguliavimą, jo pagrindus ir procedūras.

3) Remiantis teismų praktika, ištirti ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą taikymo problemas.

Tyrimo metodika. Šiame baigiamajame darbe yra naudojami šie tyrimo metodai:

1) **Lyginamasis metodas.** Lyginamasis metodas taikomas analizuojant viešojo ir privataus interesų reikšmę baudžiamajame procese. Taip pat šio metodo pagalba nagrinėjami pavyzdžiai, susiję su visuomenine reikšme, viešuoju interesu ir pavyzdžiai, kada valstybė tam tikras situacijas traktuoja kaip visuomeninės reikšmės atvejus.

2) **Sisteminės analizės metodas.** Sisteminės analizės metodas pasirinktas analizuojant ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą teisinį reguliavimą, jo taikymą bei mokslinę doktriną šia tema.

3) **Empirinis tyrimo metodas – teismų praktikos pavyzdžių analizė.** Šio metodo pagalba yra analizuojami teismų praktikos pavyzdžiai, kurie yra susiję su ikiteisminio tyrimo pradėjimu pagal prokuroro reikalavimą. Teismų praktikos

pavyzdžiai pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu. Buvo nagrinėjama naujesnė Lietuvos Aukščiausiojo teismo, taip pat ir kitų teismų praktika nuo 2017 metų iki šių dienų. Tačiau dėl gana nedidelės teismų praktikos apimties, tam tikri pavyzdžiai, kurie susiję su nagrinėjama tema, panaudoti ir iš ankstesnės nei 2017 metų praktikos.

4) **Nestruktūruotas ekspertų interviu metodas.** Tyrimo metu buvo apklausti du Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros 3-iojo ir 5-ojo skyriaus vyriausieji prokurorai. Prokurorams buvo pateikti bendro pobūdžio klausimai apie ikiteisminio tyrimo pagal prokuroro reikalavimo teisinį reguliavimą ir jo taikymą, t. y., ar yra šioje srityje problemų, jei taip, buvo prašoma jas įvardinti ir apibūdinti.

5) **Apibendrinimo metodas.** Šis metodas pasirinktas suformuluoti tyrimo išvadas, pagrįstas mokslinės literatūros, teisinio reguliavimo bei teismų praktikos analize.

Tyrimo struktūra. Šis darbas yra skirstomas į įvadą, dvi pagrindines dėstomąsias dalis, išvadas, anotaciją bei santrauką tiek lietuvių, tiek anglų kalbomis. Pirmoje dėstomojoje dalyje yra analizuojamas teorinis pagrindas prokuroro reikalavimui išnagrinėti. Šioje dalyje dėmesys akcentuojamas į viešąjį ir privatų interesus, taip pat ir į pagrindinę temos problemą – prokuroro reikalavimą. Nagrinėjant prokuroro reikalavimą bei jo taikymą baudžiamajame procese, kartu su šiuo institutu yra nagrinėjami ir apibrėžimai, susiję su Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalyje nurodytais pagrindais – visuomenine reikšme bei žala, kuri atsiranda asmeniui, kuris negali apginti savo teisėtų interesų dėl svarbių priežasčių. Taip pat nagrinėjamas smurto artimoje aplinkoje ir visuomeninės reikšmės santykis, kuris pasireiškia tiek per teorinę, tiek per praktinę pusę. Antroje dėstomojoje dalyje nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai, susiję su prokuroro reikalavimu bei šios pradėjimo formos nauda visuomenėje ir baudžiamajame procese. Pastebimi tam tikri pjūviai, per kuriuos yra atpažįstamos situacijos, o atpažįstant jas atsakoma į klausimą, kada pasireiškia tam tikras pagrindas bei kada ikiteisminį tyrimą galima pradėti prokuroro reikalavimu. Antroje dalyje, kuri siejama su praktine puse, buvo atlikta prokurorų apklausa. Šios apklausos metu susipažinta su respondentų nuomone apie šį institutą, taip pat apie jo naudojimą, svarbą bei problemas praktikoje ir teorijoje. Atsiradus diskusijai buvo pastebėti trūkumai, kurie bus paminėti šiame baigiamajame darbe.

Ginamieji teiginiai.

1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas pagal prokuroro reikalavimą dėl nusikalstamų veikų, nurodytų Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 1 dalyje, užtikrina viešąjį interesą, jei šios nusikalstamos veikos turi visuomeninę reikšmę ar jomis padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų, ir nėra nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo.

2. Dažniausiai praktikoje egzistuoja teisinio reguliavimo dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimo aiškinimo problemos.

1. BENDRIEJI IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO PAGAL PROKURORO REIKALAVIMĄ ASPEKTAI BAUDŽIAMAJAME PROCESE

Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 166 straipsnį bendra tvarka ikiteisminis tyrimas pradedamas 1) gavus arba skundą, arba pareiškimą, arba pranešimą apie nusikalstamą veiką; 2) prokurorui arba ikiteisminio tyrimo pareigūnui nustačius nusikalstamos veikos požymius. [18] Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnis išskiria atvejus, kai ikiteisminis tyrimas pradedamas tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą. [19] Minėtojo straipsnio 1 dalyje yra išvardintos nusikalstamos veikos, kurių atveju ikiteisminis tyrimas pradedamas tik esant nukentėjusiojo skundui arba jo teisėto atstovo pareiškimui. Tai nusikalstamos veikos, numatytos Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso [20]139 straipsnio 1 dalis, 145 straipsnis, 148 ir 148[1] straipsniai, taip pat 149 straipsnio 1 dalis, 150 straipsnio 1 dalis, 151 straipsnio 1 dalis, 152, 154, 165, 168 straipsniai, taip pat 178 straipsnio 1 ir 4 dalis, 179 straipsnio 1 ir 3 dalis, 182 straipsnio 1 ir 3 dalis, 183 straipsnio 1 ir 3 dalis, 184 straipsnio 1 ir 3 dalis, 186 straipsnis, 187 straipsnio 1 ir 3 dalis, 188 straipsnis, 294 straipsnio 1 dalis ir 313 straipsnis[21]. Visos šios nusikalstamos veikos yra susijusios su sveikata, asmens laisve, seksualiniu neliečiamumu bei seksualinio apsisprendimo laisve, asmens turtu ir panašiai. Būtent šiomis nusikalstamomis veikomis kėsinamasi į privatumą, todėl yra pažeidžiama asmens teisė į privatumą. Konstitucijos 22 straipsnyje yra nurodyta, kad *„žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. <...> Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinimosi į jo garbę ir orumą.“* [22] Asmens teisė į privatumą yra ginama Konstitucijos ir tai yra neginčijama. Taip pat detalesniam supratimui svarbu atsižvelgti, ką apima teisė į privatumą.

Kaip teigia Konstitucinis Teismas *„žmogaus teisė į privatumą apima asmeninio, šeimos ir namų gyvenimo, garbės ir reputacijos neliečiamumą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt.“*[23] Todėl minėtųjų veikų ir privatumo santykis yra ganėtinai artimas. Taip pat prie privatumo sąvokos paminėtina ir tai, jog tai *„<...> visiems naudingas pripažinimas, kad yra egzistencijos erdvė, kuri priklauso tik pačiam individui ir į kurią įžengti kitiems gali būti draudžiama.“*[24] Pagal šią nuostatą

[18] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note*, 1.
[19] *Ibid.*
[20] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, Infolex, žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 1 d. https://www.infolex.lt/ta/66150
[21] *Ibid.*
[22] Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 2.
[23] „Dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, LRKT, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d.
[24] Karolis Jovaišas, „Konstitucijos 22 straipsnis (Konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras)“, *Teisės problemos,* 1-2 (1999,) 65.

galima suprasti, jog tiek asmuo, tiek valstybė turi pernelyg nesikišti į asmens privatų gyvenimą. Tačiau esant teisėtoms išimtims kito žmogaus arba valstybės „įsikišimas“ į asmens privatų gyvenimą yra ir leistinas bei pateisinamas. Baudžiamasis kodeksas, saugodamas jame įtvirtintas vertybes, aiškiai pabrėžia jų svarbą. Pavyzdžiui, nusikalstamos veikos, kuriomis kėsinamasi į sveikatą. Asmens sveikata yra privatus dalykas, kuris yra susijęs tik su konkrečiai liečiamu asmeniu. Seksualinio apsisprendimo laisvė bei seksualinis neliečiamumas taip pat sietinas su privatumu, kadangi tai yra kiekvieno asmeninis dalykas, kuriuo neturi būti suvaržyta teisė į norą būti neliečiamu. Taipogi ir minėtasis Baudžiamojo kodekso 154 straipsnis susijęs su privataus gyvenimo neliečiamumu. Todėl prieš tai minėtosios veikos iš tiesų glaudžiai susijusios su asmens teise į privatumą, į jo apsisprendimą, į privataus gyvenimo neliečiamumą.

Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnis apima ne tik nukentėjusiojo ar jo teisėto atstovo pareiškimą. Dar vienas iš būdų, kuriuo turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas įtvirtintas aukščiau minėto straipsnio 2 dalyje – ikiteisminio tyrimo pradžia pagal prokuroro reikalavimą.

S. Walklate teigimu, nusikaltimų aukų pažeidžiamumą lemia nusikalstama veika ir pats jos pobūdis: ar tai būtų nusikaltimas padarytas artimoje aplinkoje, ar tai būtų seksualinio pobūdžio nusikaltimas. Taip pat yra svarbu nukentėjusiojo padėtis bei jo savybės: tam tikri sutrikimai (psichikos, fiziniai), amžius, bei galimos ir (ar) esamos grėsmės. [25] Todėl būtina suprasti, kad auka ne visais atvejais galės ar net norės pranešti apie patirtą nusikaltimą. Tam tikri pažeidžiamumo faktoriai byloja, kad yra dalykų, dėl kurių asmuo gali atsižadėti teisingumo ir priimti neracionalų, teisingumo stokojantį sprendimą – nesikreipti dėl tyrimo pradėjimo. Tokiais atvejais asmuo, padaręs nusikaltimą liktų nenubaustas vien dėl aukos nenoro ir baimės pranešti atitinkamoms institucijoms dėl patirtos žalos. Tam, kad būtų įgyvendintas teisingumas, būtina pradėti ikiteisminį tyrimą. Ikiteisminis tyrimas gali būti pradedamas prokuroro reikalavimu: 1) kada nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę ir 2) jeigu nusikalstama veika padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti savo teisėtų interesų.[26]

Todėl toliau darbe analizuojami šie du ikiteisminio tyrimo pagal prokuroro reikalavimą pagrindai.

1.1. Viešojo ir privataus interesų reikšmė pradedant baudžiamąjį procesą

Interesas– tai ne tik teisės, bet ir kitų mokslo šakų tyrimo objektas, kuris yra aktualus dėl būtinybės užtikrinti ir apsaugoti pastarąjį, kuomet jis yra pažeistas. Pati intereso samprata įvairiuose moksluose yra nagrinėjama nuo neatmenų laikų. Antai P. A. Holbachas, Prancūzijos

[25] Sandra Walklate, *Handbook of Victims and Victimology* (Routledge, 2017), 287.
[26] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note*, 1.

švietėjas, teigė, kad "interesas" yra tai, ką kiekvienas žmogus laiko pačiu svarbiausiu dalyku savo laimei. Todėl galima sakyti, kad nei vienas mirtingasis nėra praradęs interesų.[27] Pagal tuometines idėjas pastebėtina, kad dažnas, o gal net ir visi, vienaip ar kitaip susiduria su interesu, tačiau dėl apibrėžimo dar vis kyla įvairių diskusijų. U. Trumpulis savo moksliniame darbe „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas" pateikė vieną iš detalesnių intereso apibrėžimų: *„Interesą paprastai galima apibrėžti kaip įsisąmonintą būtinybę patenkinti poreikį. Taigi konkretus gėris, kuriuo gali būti patenkinti asmens poreikiai, yra įgyjamas asmeniui realizuojant interesus. Todėl drąsiai galima teigti, jog poreikis yra intereso pagrindas. Pasakytina, kad poreikiai yra būdingi visa kam, kas gyva, o žmogaus poreikiai ir interesai visada yra socialinio, visuomeninio pobūdžio."*[28] Todėl stebint apibrėžimų įvairovę mokslinėje literatūroje, prieinama prie tokių raktažodžių, kaip: svarbus, rūpimas dalykas, susidomėjimas kuo nors ir panašiai. [29] Antai E. Matuizienė teigė, kad *„<...>interesas yra viso baudžiamojo proceso varomoji jėga."*[30] Todėl nagrinėjant šią temą derėtų nurodyti, kuo svarbus „interesas", ir kaip jis skirstomas. Čia svarbus intereso skirstymas teisiniu požiūriu į viešąjį ir privatų interesus. Todėl svarbu nustatyti, kaip šie du interesai susiję, bei kokią reikšmę jie turi baudžiamajam procesui.

Diskusijos apie viešąjį interesą vyksta iki šių dienų. Nėra prieita bendros išvados dėl universalaus viešojo intereso apibrėžimo, todėl pastebima, kad atsiranda nemažai šio intereso turinio interpretacijos. Pats žodis „viešas" lietuvių kalbos žodyne aiškinamas kaip visų, visiems skirtas, atviras, neslaptas, visuomeninis ir panašiai.[31] Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad viešasis interesas yra visuomenės ar jos dalies interesai, kurį valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra įsipareigojusi užtikrinti bei tenkinti. Viešasis interesas suprantamas kaip objektyviai egzistuojantis asmenų grupės arba atskiro asmens teisėtas lūkestis. Šį lūkestį asmuo arba asmenų grupė puoselėja valstybėje, kurioje vyrauja teisė ir teisingumas. Ir tai yra pats svarbiausias lūkestis teisinėje visuomenėje. [32] Prieinama išvados, kad nuo kiekvieno asmens, gyvenančio teisinėje valstybėje priklauso, kokį viešąjį interesą mes turime. Remiantis Konstitucinio Teismo doktrina, pastebėtina, kad *„<...> viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio*

---

[27] „Paul-henri Thirty (Baron) d'Holback", *Stanford Encyclopedia of Philosophy* 2020 m. Sausio 16 d, https://plato.stanford.edu/entries/holbach/

[28] Ugnius Trumpulis „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas" *Socialinių mokslų studijos,* 2(6) (2010): 125 https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/976/Trumpulis.pdf

[29] Terminų žodynas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 1 d. https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/i/interesas

[30] Eglė Matuizienė „Privataus kaltinimo bylų procesas kaip dispozityvumo realizavimo forma" (daktaro disertacija: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 20. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14381/Disertacija_Matuizien%c4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[31] Terminų žodynas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 1 d. https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/v/viesas

[32] „Dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3,6,7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai", Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta Rugpjūčio 20 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta240/content

intereso, įgyvendinimas yra viena svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų."[33] Viešasis interesas yra bendras gyventojų interesas, susijęs su jų valstybės, vietos arba nacionaliniais reikalais. [34] Vadinasi, kalbant apie viešąjį interesą, turime turėti omenyje visuomenę, ne tik konkretų asmenį.

Konstitucijos 118 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad įstatymo numatytais atvejais prokuroras gina asmens, visuomenės bei valstybės teises ir interesus. [35] Teismų praktikoje pastebima, kad prokuroras, kaip universali institucija viešojo intereso gynimui, yra išimtis tarp kitų subjektų, kurie taip pat gali ginti viešąjį interesą. Konkrečiai tarp institucijų, kurios yra įgaliotos ginti viešąjį interesą, kuris yra pažeidžiamas. [36] Iš tiesų prokuroras gindamas viešąjį interesą ir spręsdamas dėl jo gynimo vykdo vieną iš pagrindinių savo funkcijų – teisėtumo užtikrinimą. [37] Todėl prokuroras yra vienas iš svarbiausių vadinamų institucijų viešojo intereso gerovės užtikrinimui būti. Be kita ko Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad prokurorų, kaip valstybės pareigūnų, įgaliojimai teisės aktuose neturi būti apibūdinami jų subjektine teise, kurią prokurorai gali panaudoti savo nuožiūra. Kitaip tariant, negali pasinaudoti arba nepasinaudoti. Tokie įgaliojimai yra laikomi pareiga, kurią prokuroras privalo įgyvendinti pagal numatytus teisės aktus.[38] Galima daryti išvadą, kad prokuroras, kaip nepriklausomas įstatymų vykdymo priežiūros garantas, savo iniciatyva (arba gavus asmens pareiškimą) nustačius viešojo intereso pažeidimą, be jokios abejonės privalo imtis priemonių tam, kad būtų apgintas viešasis interesas. Visais atvejais, kada yra nustatytas toks pažeidimas, yra privalu imtis priemonių iš prokuroro pusės, kurių pagalba būtų pašalintas minėtasis pažeidimas. [39] Toliau nagrinėjant prokuroro ir viešojo intereso santykį, svarbu paminėti ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo (- toliau Prokuratūros įstatymas)[40] 19 straipsnį. Minėtame straipsnyje reglamentuojamas viešojo intereso gynimas. Jo 1 dalyje yra nurodyta, kad *„prokurorai gina viešąjį interesą, kai nustato teisės akto pažeidimą, kuriuo pažeidžiamos asmens, visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai, ir toks pažeidimas laikytinas viešojo intereso pažeidimu, o valstybės ar savivaldybių institucijos, įstaigos ar įmonės, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti arba kai tokios kompetentingos*

[33] „ Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai", LRKT, žiūrėta Rugpjūčio 20 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta393/content
[34] Vilma Gečaitė, *Viešojo intereso samprata civiliniame procese*, (Vilnius: Justitia 2006) 63.
[35] Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 2.
[36] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013m. gegužės 22 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2013, Eteismai, Žiūrėta: 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/174459241328824/3K-3-291/2013
[37] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. balandžio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-525-231/2010
[38] Konstitucinio teismo nutarimas, *supra note*, 9.
[39] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012m. lapkričio 21 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2012, Eteismai, Žiūrėta: 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/189027851151091/3K-3-501/2012
[40] Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas, Infolex, žiūrėta 2022m. Rugpjūčio 21 d. https://www.infolex.lt/ta/4699

institucijos nėra."[41] Prokuroras turi Konstitucijoje ir teisės aktuose numatytą pareigą, nustačius viešojo intereso pažeidimą imtis priemonių tam, kad įstatymo numatytais pagrindais būtų panaikintas pažeidimas bei užtikrinta viešojo intereso gynyba. Vėlgi, baudžiamajame procese viešasis interesas užima ganėtinai aukštą vietą. Galima teigti, kad šis interesas turi pranašumą procese, kuris pateisinamas tuo, kad nusikalstama veika padaroma žala visai visuomenei, o nukentėjusiojo asmens subjektyvūs poreikiai yra paliekami nuošalyje, kad būtų „išlaikytas" baudžiamojo proceso teisėtumas bei objektyvumas.

Paminint Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, joje viešojo intereso samprata yra tyrinėta gana mažai. Pagal E. Klimą nagrinėjant Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką neįžvelgiama nieko, kas iš tiesų pagelbėtų išspręsti kone pagrindinę problemą – viešojo intereso sąvokos neapibrėžtumą.[42] Dėl to galima susidurti su viešojo intereso sampratos neapibrėžtumu arba pernelyg plačios sampratos egzistavimu. Pavyzdžiu byloje *Azinas v. Cyprus* buvo išreikšta pozicija dėl privačios nuosavybės paėmimo visuomenės poreikiams tam, kad būtų užtikrintas nuosavybės teisės ribojimas, kuris yra pagrįstas viešuoju interesu ir tai netaptų atitinkamos grupės privilegija. Buvo siekiama, kad privatūs asmenys, kurie prisidengia viešuoju interesu, pabaigoje nenusisavintų privačią nuosavybę. [43] *„EŽTT praktikoje pabrėžiamas būtinumas, esant viešajam interesui, perduoti paimtą privačią nuosavybę neapibrėžtam ratui asmenų arba visai visuomenei, arba didelei jos daliai, gaunančiai naudos iš nuosavybės paėmimo."*[44] Todėl net ir tokiais atvejais, kurie atrodo ganėtinai privatūs, galima įžvelgti viešąjį interesą ir jo buvimą net ir po privačios nuosavybės pavyzdžiu.

Tačiau svarbu suprasti ir tai, kad viešasis interesas bei jo turinys apima tiek visuomenės, tiek privačių interesų apsaugą, siekiant užtikrinti teisingumą, teisingai nubausti kaltą asmenį, išaiškinti nusikaltimą bei apsaugoti nukentėjusįjį nuo nusikalstamų veikų. Konstitucinio Teismo nutarime yra konstatuota, kad *„<...> viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, įtvirtintas, saugomas ir ginamas Konstitucijos; tai inter alia yra visuomenės atvirumas ir darna, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisės viešpatavimas ir kt."*[45] Tad tam, kad būtų kalbama

[41] Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas, *op.cit.*
[42] Evaldas Klimas, Julius Lankelis „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai", *Juridsprudencija*: 21, 1 (2014): 13.
[43] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje Azinas v, Cyprus (Nr. 56679/00)" Stradalex, žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_56679-00
[44] Vilniaus Universitetas, *Mokslinių straipsnių rinkinys. Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013) 24.
[45] „Dėl teismų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat apeliacijos" LRKT, žiūrėta Rugpjūčio 20 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta218/summary

apie viešąjį interesą, reikėtų jį kone sulyginti su visuomene. Iškyla klausimas, kaip apibūdinti privatų interesą, ir koks jo santykis su viešuoju interesu.

Nukentėjusiojo interesas yra grindžiamas tuo, kad nusikalstama veika yra pažeidžiamos įstatymo saugomos vertybės ir visuomenės tvarka. Tačiau yra pažeidžiamas ir atskiro, kaip tokio, individo interesas. [46] Viešojo intereso sąveika su privačiu interesu yra stiprus tarpusavio ryšys, kuris yra kaip kompromisinis rezultatas. Todėl čia įsipina ir privataus intereso svarba. E. Matuizienė savo darbe „Dispozityvumo samprata baudžiamajame procese“ paminėjo, kad *“Ulpijanas viešosios ir privatinės teisės prigimtį aiškino vadovaudamasis intereso kriterijumi: omne ius publicum est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem <...> t. y. viešoji teisė yra ta, kuri žiūri valstybės reikalų (interesų), privatinė teisė – atskirų asmenų, individo interesų, naudos.”* [47] Tai ganėtinai tikslingai atskiria viešą ir privatų interesus bei padeda atsisakyti jų tapatinimo. Privatus interesas atsiranda tada, kada yra suvokiama apie teisinio gėrio poreikį bei jo patenkinimą. Jei nėra noro užtikrinti gėrį, neatsiranda ir interesas. Tai pasireiškia esant poreikiui realizuoti įstatyme numatytas teises, kuomet minėtasis gėris yra pažeistas. Pats žodis privatus interesas dar suprantamas kaip asmeninis, susijęs su asmeniniu ko nors tvarkymu, nesusijęs su jokia valstybine įstaiga arba institucija.[48] Dar privataus intereso sąvoką pateikia ir A. Andruškevičius, kuris teigia, kad *„<...> privačių interesų sąvoka siejama pirmiausia su asmens kategorija. Tai konstitucinėmis ir kitomis teisėmis ir laisvėmis grindžiami fizinio ar juridinio asmens įvairaus pobūdžio poreikiai <...>“* [49]

Taigi asmuo, nukentėjęs nuo nusikalstamų veikų, nurodytų Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 1 dalyje, siekdamas užtikrinti savo interesus, gali kreiptis į atitinkamas institucijas, pateikdamas skundą. Skundas yra informacijos apie galimai padarytą nusikaltimą gavimas arba pateikimas. Baudžiamojo proceso kodekse nėra griežtai numatyta, kokios formos skundas turėtų būti: ar raštiškas, ar pakanka žodinio pareiškimo. Svarbu, kad asmuo savo valia pateiktų informaciją, jog tapo nusikalstamos veikos auka. [50] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 11 d. rekomendacijoje „Dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos patvirtinimo“ (- toliau Rekomendacija) yra nurodyta, kad - kreipimasis *„<...> žodžiu, raštu ar elektroninio ryšio priemonėmis, pranešant apie rengiamą, daromą ar padarytą*

[46] Čežarė Bekarija, *Apie nusikaltimus ir bausmes. 2-oji laida*. (Vilnius: Mintis, 1992) 75.
[47] Matuizienė, *supra note,* 10:3.
[48] Jolanta Palidauskaitė „Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos“ *Politologija*, 1-57 (2010) https://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/8318/6190
[49] Arvydas Andruškevičius, *Administracinė teisė: interesų veiksnys įstatymų leidyboje*. (Teisė 2010, 74) 33-45.
[50] Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai* (Vilnius: Registrų centras, 2017), 12. https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Gediminas%20Bu%C4%8Di%C5%ABnas%2C%20Edita%20Gruodyt%C4%97%2C%20Marijus%20%C5%A0al%C4%8Dius_Ikiteiminis%20tyrimas_procesiniai%2C%20kriminalistiniai%20ir%20praktiniai%20aspektai.pdf

nusikalstamą veiką, nurodant jos padarymo laiką, vietą, būdą, padarinius ir, jei yra žinoma, ją padariusį ir nukentėjusį asmenis.“[51] Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad skundą gali pateikti nukentėjusiojo teisėtas atstovas. Tokiu pagal įstatymą gali būti*: „<...> tėvai, įtėviai, globėjai, rūpintojai arba įstaigos, kuri globoja ar rūpinasi įtariamuoju, kaltinamuoju, nuteistuoju ar nukentėjusiuoju, įgalioti asmenys.”*[52] Taip pat ir pagal įgaliojimą *„<...> advokatas arba advokato pavedimu advokato padėjėjas, o ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teisėjo leidimu – ir kitas aukštąjį teisinį išsilavinimą turintis asmuo, kurį proceso dalyvis įgaliojo atstovauti savo interesams.”*[53]

Viešasis interesas ir privatus interesai neegzistuoja vienas be kito. Vis dažniau yra kalbama apie privataus ir viešo intereso „sujungimą“. Pavyzdžiui, P. Leonas teisės enciklopedijoje nurodo, kad interesus turi tik tam tikri asmenys, o jie sudaro visuomenę. Viešasis interesas ir yra privačių interesų sujungimas, todėl sakytina, kad teisė saugo tik atskirų žmonių interesus. [54] Tad kalbant apie tai svarbu paminėti dispozityvumą bei jo aktualumą baudžiamajame procese. Aktualumą lemia nuolat besikeičiantis požiūris į baudžiamojo proceso tikslą bei stiprėjanti privačių interesų įtaka sprendimų priėmimo procese. Įtvirtinus asmens teisių bei interesų apsaugos prioritetą yra būtina ieškoti naujų viešojo ir privataus intereso tarpusavio derinimo formų bei peržiūrėti dispozityvaus ir imperatyvaus reguliavimo metodų santykį, jų ribas baudžiamajame procese. Baudžiamojo proceso kodekse numatyta daugiau baudžiamojo proceso dispozityvumo elementų, o tai rodo įstatymų leidėjo pastangas užtikrinti asmens teises ir laisves siekiant suderinti baudžiamojo proceso veikloje viešuosius ir privačius interesus.[55] Būtent dispozityvumo buvimas, kaip priemonė suderinti viešuosius bei privačiuosius interesus, stiprina asmenų, įtrauktų į baudžiamojo proceso „pinkles“ (nesvarbu, kokia jų procesinė padėtis) teisinę apsaugą. Kuomet valstybė suteikia baudžiamojo proceso dalyviams laisvę realizuoti savo tiek procesines, tiek materialines teises, užtikrina, kad asmens teisės būtų iš tikrųjų ginamos, *inter alia*, nuo nusikaltimų, o ne formaliai, t. y. paviršutiniškai.[56] Kaip teigia Eglė Matuizienė, *„privatus interesas yra disponavimo laisvės pagrindas. Laisvę pasirinkti savo elgesio variantą disponuojant kaltinimu ir procesinėmis teisėmis turi tik privačius interesus ginantys proceso dalyviai. Valstybinių institucijų ir pareigūnų procesinės veiklos pagrindas – viešasis interesas. Procesinės teisės privalo būti įgyvendintos siekiant užtikrinti viešąjį interesą ir tai yra būdas išspręsti baudžiamojo proceso*

[51] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos patvirtinimo“, E-seimas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 1 d. https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325977
[52] Lietuvos Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note*: 1.
[53] *Ibid*.
[54] Petras Leonas, *Teisės enciklopedija* (Vilnius: 1995) 157.
[55] Matuizienė, *supra note*, 10: 296.
[56] Konstitucinio Teismo nutarimas, *supra note*, 9.

uždavinius. Asmenys, įstatymų įgalioti (įpareigoti) atstovauti viešajam interesui ir jį ginti materialinio teisinio intereso neturi, tačiau turi procesinį teisinį interesą.“ [57] Paminėtina ir A. Vaišvilos nuomonė, kurio teigimu privatus ir viešasis interesas nėra patalpinti skirtinguose stalčiuose. Jie yra kaip dviejų priešybių vienovė, bet tik veikdamos kartu, viena kita papildydamos, sustiprinančios, kuria gyvastingą asmenų gyvenimą bei tarpusavio susigyvenimą. [58] Todėl itin svarbu sugretinti privatų ir viešąjį interesus baudžiamojo proceso atžvilgiu. Iš kitos pusės pastebėtina, kad baudžiamajame procese dominuojantis yra viešasis interesas, bet tai nepaneigia būtinybės išimtiniais atvejais prioritetą suteikti privačiam interesui bei su juo susijusio klausimo nagrinėjimui. [59]

Išanalizavus viešojo bei privataus interesų sampratas, jų egzistavimą baudžiamojo proceso rėmuose, galima sakyti, kad yra ganėtinai sudėtinga apibrėžti šiuos du interesus. Sunku skirtingus, tačiau tuo pačiu vienas kitą papildančius interesus „įtalpinti“ į vieną ir aiškų apibrėžimą. Įvairiose bei skirtingose situacijose yra individualizuojami bei nagrinėjami pagal tam tikrus veiksmus, kurių pagrindu yra atsakoma į klausimą, ar tai yra viešojo intereso, ar privataus intereso pažeidimas.

1.2. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo prokuroro reikalavimu pagrindai ir procedūros

Baudžiamojo proceso pradėjimas yra vienas iš svarbiausių siekiamo teisingumo užtikrinimo institutų. Tam, kad būtų atkurtos pažeistos asmens teisės, svarbus pasitikėjimas procesu ir jo vyksmu vardan teisingumo.

Kaip minėta šimtiniais atvejais ir dėl konkrečių nusikalstamų veikų prokuroras privalo pradėti ikiteisminį tyrimą. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnyje yra nurodyti ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindai. Vienas iš jų, šiai temai svarbus pagrindas – ikiteisminio tyrimo pradėjimas prokuroro reikalavimu. Pats straipsnio pavadinimas atskleidžia pagrindus, kada turi būti pradėtas ikiteisminis tyrimas – 1) arba esant nukentėjusiojo skundui ar jo teisėto atstovo pareiškimui; 2) arba pagal prokuroro reikalavimą. Norint, kad tyrimas būtų pradėtas pagal prokuroro reikalavimą, reikia atsižvelgti į Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalis, kurioje nurodyta, kokiais atvejais prokuroras turi imtis veiksmų ikiteisminio tyrimo pradėjimui reikalavimu. Atsižvelgiant į aukščiau minėto straipsnio 2 dalį, išskirtini du pagrindai: 1) turi būti nusikalstamos veikos, kurios turi visuomeninę reikšmę; 2) žala asmeniui, kuris pats negali apginti savo interesų. Todėl sakytina, kad prokuroras gali pareikalauti, kad baudžiamasis procesas būtų pradėtas dėl veikų, kurios turi visuomeninę reikšmę, žalą asmeniui, kuris dėl tam

[57] Matuizienė *op. cit.,* 7-305.
[58] Seimo žmogaus teisių komitetas, Lietuvos žmogaus teisių asociacija „Viešasis interesas ir jo gynimas“ 2011 m. balandžio 8 d. https://lzta.lt/wp-content/uploads/2016/02/Viesasis-interesas-ir-jo-gynimas-internetinis-psl..pdf
[59] Matuizienė, *op. cit.,* 21.

tikrų svarbių priežasčių negali gintis. Todėl šių pagrindų supratimui reikalinga detalesnė analizė, kurios pagrindu bus atskleistas kiekvieno iš jų turinys.

1.2.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas dėl nusikalstamų veikų, kurios turi visuomeninę reikšmę

Daugelyje šaltinių paminėta, kad Visuomeninė reikšmė yra vertinamasis kriterijus. Tai galima rasti ir Konstitucinio teismo 2006 metų birželio 15 dienos nutarime, kuriame nurodyta, jog *„formuluotė „nusikalstamos veikos turi visuomeninę reikšmę“ yra sietina ne su kuriuo nors vienu nusikalstamos veikos požymiu ar keliais iš jų (pavyzdžiui, su nukentėjusiojo pareigomis ar socialiniu statusu, su nusikalstamos veikos sukeltu atgarsiu visuomenėje ir t. t.), bet su įvairiais nusikalstamos veikos požymiais ir įvairiomis jos padarymo aplinkybėmis: sprendžiant, ar nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, kiekvienu atveju būtina įvertinti, kokie padariniai visuomenei, valstybei ir teisinei sistemai galėtų atsirasti, jeigu dėl šios veikos ir kitų analogiškų veikų baudžiamasis procesas nebūtų pradėtas”.*[60] Kaip teigė E. Matuizienė tai, kad įstatyme nėra apibrėžta sąvoka *„visuomeninė reikšmė“,* o konstitucinėje jurisprudencijoje ši sąvoka aiškinama gana plačiai, siejant ne tik su nusikalstama veika bei jos požymiais, bet ir su nusikaltimo padarymo aplinkybėmis, sudaro galimybę visuomeninę reikšmę rasti įvairiose situacijose. [61] Taigi kiekvienas atvejis yra vertinamas atskirai ir nėra vienos vienodos taisyklės atitinkamai situacijai, kuria galėtų remtis institucijos. Mokslinėje doktrinoje nurodoma, kad *“minėtas įstatymų numatytas pagrindas sietinas ne su kuriuo nors vienu nusikalstamos veikos požymiu ar keliais iš jų, o su įvairiais nusikalstamos veikos požymiais ir įvairiomis jos padarymo aplinkybėmis.”*[62]

Yra akcentuojama, kad žodis visuomeninė reikšmė suponuoja tai, jog tai yra susiję su tam tikru socialiniu ratu, kuriame dalyvauja ne tik nukentėjusysis. Tai kur kas plačiau, kadangi įtakos gali turėti tiek asmens socialinė padėtis visuomenėje, tiek einamos pareigos. Kaip ir minėta pradžioje, pastebima nuomonė, jog tam tikrą įtaką sprendžiant dėl veikos visuomeninės reikšmės turi ir nukentėjusiojo socialinis statusas. Tačiau vien tik šis statusas arba nukentėjusiojo pareigos nereiškia, kad tai yra visuomeninę reikšmę turintis atvejis. Prieštaravimą argumentuočiau pasiremdama lygiateisiškumo principu, kuris įtvirtintas Konstitucijos 29 straipsnyje. Jame nurodoma, kad *“ Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos,*

[60] „Dėl prokuroro įgaliojimų pradėti ikiteisminį tyrimą“, LRKT, žiūrėta 2022 m. Rugpjūčio 30 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta215/content
[61] Matuizienė, *supra note*, 10:97
[62] Ažubalytė ir kt., *supra note*, 12: 22

kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu." [63] Remiantis konstituciniu lygiateisiškumo principu daroma prielaida, kad skirstymas pagal socialinį statusą arba užimamas pareigas neturėtų būti teisingas. Pabrėžtina ir tai, kad kiekvienas esantis baudžiamojo proceso dalyviu, turi tokias pačias teises bei tokias pačias pareigas.

Kaip vieną iš pavyzdžių dėl „visuomeninės reikšmės" galima paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-719/2022. Joje paminėta, vienas iš požymių, kurių pagrindu būtų sprendžiamas visuomeninės reikšmės buvimas yra *„ <...> teisinė padėtis, nusikalstamos veikos, už kurią atsakomybė taikoma bendrąja tvarka, glaudžios sąsajos su nusikalstama veika, dėl kurios reikalingas nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, visuomenės susidomėjimas nusikalstama veika."*[64] Taigi pastebėtina, kad kiekvieną kartą turi būti įvertintos esamos aplinkybės bei situacija ir tik tuomet sprendžiama, ar toks atvejis turi visuomeninę reikšmę, ar ne. Dar viena situacija Kauno apygardos teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1S-587-348/2014. Kitu atveju buvo nurodyta, kad pagal faktines nusikalstamos veikos aplinkybes, jos nesudarytų pagrindo manyti, jog ši veika turi visuomeninę reikšmę. Tik tai, jog ir nukentėjusysis, ir kaltinamasis yra žinomi asmenys, o komentaras buvo paskelbtas internetinėje erdvėje, nesudaro pagrindo konstatuoti, jog pastaroji veika turi visuomeninę reikšmę. Pažymėtina ir tai, kad dėl prieš tai minėtosios veikos visuomenei plačiąja prasme ar valstybei jokių neigiamų padarinių nebuvo iškilę.[65] Remiantis pateiktu pavyzdžiu galima daryti prielaidą, kad vien asmenų žinomumas nėra pagrindas teigti, kad nusikaltimas turi visuomeninę reikšmę. Tam turi būti žalos atsiradimas valstybės ar visuomenės mastu.

Analizuojant visuomeninės reikšmės atvejus pastebėta, kad veika tampa reikšminga ne tik nukentėjusiajam. Šiuo atveju yra pažeidžiama ir platesnė visuomenės dalis bei jų interesai. Todėl pats baudžiamasis procesas dėl šios veikos išeina iš privataus intereso ribų. [66] Pasak E. Matuizienės galima teigti, kad „<...> *visuomeninė reikšmė siejama su viešojo intereso pažeidimu, kurį, kaip objektyviai egzistuojantį, turi įrodyti prokuroras ir teismas."* [67] Iš to prieinama išvados, kad visuomeninė reikšmė yra lygi prokuroro įrodymų galiai. Vadinasi, kad prokuroras, kaip valstybės institucija, užtikrinanti teisingumą, yra atsakinga už veikas, susijusias su visuomenine reikšme bei jos pažeidimu. Išskiriama ir nuomonė, kad visuomeninė reikšmė yra susijusi su atgarsiu visuomenėje, bet tai neturėtų būti pakankamas kriterijus. Kaip dar vieną pavyzdį, susijusį su visuomenine reikšme galima paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį Nr. 2K-171/2013,

[63] Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 2.
[64] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 2 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-719/2022, žiūrėta rugsėjo 10 d.
[65] Kauno Apygardos teismo 2014 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-587-348/2014, Eteismai, žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/266522870520127/1S-587-348/2014
[66] Matuizienė, *supra note*, 10:95.
[67] *Ibid*, 96.

kurioje buvo šmeižiamas teisėjas (teisėjos): *„ <...>teisėjo, tarp jų ir teismo pirmininko, šmeižimas, skleidžiant su teisingumo vykdymu susijusią tikrovės neatitinkančią informaciją, daugeliu aspektų vertintinas kaip nusikalstama veika, turinti visuomeninę reikšmę.”*[68] Taip pat Konstitucinis Teismas nutarime yra nurodęs, kad *„žiniasklaida gali be asmens sutikimo visuomenę apie tokio asmens privatų gyvenimą informuoti tokiu mastu, kokiu to asmens asmeninės savybės, elgesys, kitos privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams ir dėl to skelbiama informacija turi visuomeninę reikšmę.“*[69] Darytina išvada, kad iš tiesų „visuomeninė reikšmė“ yra sietina su daugeliu aspektų, kurie prisirišę prie visuomenės sampratos.

Pasak E. Matuizienės „visuomeninė reikšmė“ dažniausiai yra siejama su situacijomis, kada yra padarytos kelios tarpusavyje susijusios nusikalstamos veikos, dėl ko atsiranda didesnis nusikalstamų veikų pavojingumas bei tyrimas tampa sudėtingesnis, vertinant su kitomis aplinkybėmis. Kaip antai, pavyzdys *„smurtiniai veiksmai prieš abu nukentėjusiuosius buvo naudojami to paties asmens, tuo pačiu laiku ir toje pačioje vietoje, taigi šių nusikalstamų veikų tyrimas buvo glaudžiai susijęs. Todėl galima teigti, kad nusikalstama veika prieš A. V. J. įgavo visuomeninę reikšmę, nes nuo šios veikos tyrimo rezultatų tiesiogiai priklausė nusikalstamos veikos prieš R. M. atskleidimas ir įrodinėjimas. Procesų dėl to paties asmens, toje pačioje vietoje ir tuo pačiu laiku padarytų nusikalstamų veikų prieš skirtingus nukentėjusiuosius vykdymas kartu toje pačioje byloje šiuo atveju visiškai atitiko viešąjį interesą <...>“* [70] Tokiu atveju visuomeninė reikšmė yra siejama su nusikalstamos veikos pavojingumu bei aplinkybėmis. Vėlgi, nereikėtų pamiršti ir to, kad visuomeninę reikšmę gali nulemti ir nusikalstamos veikos pobūdis. Todėl vertinant prokuroro galimybes pradėti baudžiamąjį procesą atkreiptinas dėmesys į tai, kad prokuroras *ex officio* byloje gina viešąjį interesą. Jeigu nusikaltimu žala padaryta tik nukentėjusiojo interesui (t. y. privačiam interesui), teoriškai pagrįstas valstybinis kaltinimas gali būti išimtini, bet ne taisykle. [71]

Apibendrinant, kiekvieną kartą, kada yra sprendžiama ar nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, reikia įvertinti situaciją individualiai. Nėra konkrečių taisyklių, kuriomis pripažįstama, kad nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę. Todėl tam reikalingas platesnis požiūris į veiką ir į sukeltus padarinius. Visuomeninę reikšmę turinčios nusikalstamos veikos dažniausiai yra pripažįstamos situacijoms, kada nusikalstama veika yra padaryta su keliomis

[68] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171/2013, Eteismai, žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/8854195044778/2K-171/2013
[69] „Dėl viešojo asmens privataus gyvenimo apsaugos ir žurnalisto teisės neatskleisti informacijos šaltinio“, LRKT, žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 10 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/summary
[70] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės mėn. 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258/2014, Eteismai, žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/166013134464160/2K-258/2014
[71] Matuizienė, *supra note*, 10: 99.

kitomis įstatyme numatytomis nusikalstamomis veikomis bei pavojingumu, ko pasėkoje aplinkybės yra vertinamos sudėtingiau.

1.2.2. Žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų

Remiantis Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalimi *„įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“*[72] Kiekvienas asmuo, nepaisant tam tikrų trūkumų, turi teisę į teisingumą.

Su nusikalstama veika gali susidurti kiekvienas- tiek veiksnus, tiek neveiksnus asmuo. Tačiau ne visais atvejais asmenys, kurių vertybės yra pažeistos, gali apginti savo teisėtus interesus. Todėl ikiteisminio tyrimo pradėjimas būtent tada, kada asmuo, kuris dėl svarbių priežasčių pats negali ginti savo teisėtų interesų, yra ginamas valstybės, o konkrečiau – prokuroro. Konstitucinio Teismo nutarime yra paminėta, kad *„<...> nusikalstama veika padaryta žala asmeniui, kuris apskritai negali (pats arba per teisėtą savo atstovą) išreikšti valios ginti savo teisėtus interesus ir (arba) negali (pats arba per teisėtą savo atstovą) atlikti tam tikrų veiksmų (imtis kitų priemonių), kuriais šiuos savo teisėtus interesus apgintų, arba kuris (pats arba per teisėtą savo atstovą) gali išreikšti valią ginti savo teisėtus interesus ir (pats arba per teisėtą savo atstovą) yra ją išreiškęs (kreipęsis į kompetentingą instituciją ar pareigūną), tačiau veiksmų, kuriuos jis gali (pats arba per teisėtą savo atstovą) atlikti (kitų priemonių, kurių jis gali imtis) šiems savo teisėtiems interesams ginti, objektyviai negali pakakti, kad tie interesai būtų apginti, – nesvarbu, yra ar nėra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas.”*[73] Kitame iš Konstitucinio Teismo nutarimų nurodoma, kad tai apima tokias situacijas, kai nusikaltimu padaroma *„<...> žala asmeniui, kuris dėl bejėgiškos būklės, fizinių ar psichinių trūkumų, tarnybinės ar materialinės priklausomybės nuo kaltininko ar kitokių svarbių priežasčių neįstengia ginti savo teisių bei teisėtų interesų.”* [74] Tad iš bendro žvilgsnio galima sakyti, kad tai asmenys, kurie dėl psichinių arba fizinių trūkumų neįstengia savęs apginti arba neturi tinkamų teisinių žinių.

Konstitucinio Teismo nutarime [75] yra nurodyta, kad svarbios priežastys, dėl kurių asmuo pats neįstengia ginti savo interesų ir ikiteisminis tyrimas pradedamas prokuroro reikalavimu yra situacijos, kuomet nukentėjusysis pats negali pateikti esminių dokumentų, kurie reikalingi procesui. Neturėdamas teisės naudoti procesinių prievartos priemonių nukentėjusysis tiesiog nežino tų duomenų bei negali jų surinkti. Todėl pagal Konstitucinį Teismo tokios priežastys yra

[72] Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 2.
[73] Konstitucinio Teismo nutarimas, *supra note*, 9.
[74] *Ibid.*
[75] *Ibid.*

laikytinos svarbiomis priežastimis.[76] Tame pačiame Konstituciniame nutarime aiškiai pasisakyta, jog formuluotė „dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų“ yra ganėtinai talpi. [77] Iš to galima spręsti, kad prokuroras, pagal tam tikrus „trūkumus“ gali spręsti apie svarbios priežasties buvimą konkrečioje situacijoje. Pavyzdžiui, asmeniui, kuris nėra susidūręs su teisėsauga ir teise, itin sunku suprasti realią situaciją ir vertinti ją objektyviai. To pasėkoje nesuprasdamas esminių dalykų, kuriuos jis turėtų atlikti pareikšdamas valią dėl patirtos veikos, gali patirti neteisybę ir būti neapgintu. Taipogi tinka ir pavyzdys, kada asmuo neturi vidurinio išsilavinimo. Jam taip pat būtų sunku įvertinti ir suprasti aplinkybes, susijusias su nusikalstama veika, taip pat ir bendrus dalykus, kurie gali būti sutinkami bendroje aplinkoje.

Rūpestį kelia ir asmenys, kurie negali savęs apsaugoti ir apginti dėl nepilnametystės, bejėgiškumo būsenos, ar kitokių svarbių priežasčių (kaip antai, žmogus yra aklas, kurčias, sergantis šizofrenija, neturintis teisinio subjektiškumo, negalintis gintis dėl tarnybos, yra arba materialiai, arba kitaip priklausomas nuo kaltininko)[78]. Iš baudžiamojo proceso teisės pusės svarbu paminėti autorių R. Ažubalytės, R. Jurgaičio ir J. Zajančkauskienės nuomonę apie procesinį veiksnumą. Būtent procesinis veiksnumas gali būti siejamas tiek su asmens amžiumi, tiek su asmens fizine arba psichikos sveikata, tiek su asmens suvokimu apie pareigūnų priimamus sprendimus, veiksmus, savo paties veiksmus bei teisėtus interesus, jų reikšmę ir pasekmes.[79] Daugelyje šaltinių aptinkamas vis skirtingas, bet tuo pačiu ir panašumą turintis neveiksnumo apibrėžimas. Pavyzdžiui iš užsienio teisinio žodyno interneto svetainių, neveiksnumas yra apibūdinimas kaip asmuo, kuris yra jaunesnis negu 18 metų arba asmuo, kuris dėl savo negalios negali apsiginti.[80] Todėl akivaizdu, jog veiksnumui svarbi asmens būsena, dėl kurios jis gali priimti tinkamus sprendimus ir suprasti bendro pobūdžio dalykus. Juk teisė į teisingumą yra įgyvendinama tik tada, kai nukentėjusysis gali naudotis visomis teisėmis, tuo tarpu ir gynyba. Kitų mokslinių darbų autoriai teigia, kad veiksnumas taip pat susijęs su asmens amžiumi, jo socialine branda bei fiziniu išsivystymu, kas leistų nukentėjusiajam teisingai suvokti bylos aplinkybes ir panašiai. [81]

Tam tikrais atvejais net ir veiksnus asmuo gali būti pripažintas negalinčiu apginti savo teisėtų interesų dėl atitinkamai svarbių priežasčių. Todėl konstatavus, kad nukentėjusysis negali įgyvendinti nukentėjusiojo teisių ir ginti savo teisėtus interesus, iškyla pareiga tam, kuris galėtų visapusiškai užtikrinti teisingumą. Kita vertus galima pastebėti lygiateisiškumo principą. Kalbant apie šį principą svarbu paminėti poziciją, jog leidžiant bei taikant įstatymus, vykdant teisingumą,

[76] Konstitucinio Teismo nutarimas, *op.cit.*
[77] Konstitucinio Teismo nutarimas, *op. cit*.
[78] Bučiūnas ir kt., *supra note*, 50:29.
[79] Ažubalytė ir kt., *supra note*, 11: 229.
[80] Law Insider, žiūrėta 2022m. rugpjūčio 1 d. https://www.lawinsider.com/dictionary/legal-incapacity
[81] Saulius Juzukonis „Nukentėjusiojo teisių apsauga baudžiamajame procese“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas 2002) 100.

turi būti laikomasi lygiateisiškumo principo. [82] *„<...> lygiateisiškumo principas nepaneigia galimybės įstatyme nustatyti nevienodą (diferencijuotą) teisinį reguliavimą asmenų, turinčių negalią, atžvilgiu. Asmeniui, turinčiam negalią, pripažįstamos visos teisės ir laisvės, numatytos kiekvienam asmeniui, neturinčiam negalios. Tačiau įvertinus asmens sutrikimus, kurie atima, sumažina arba riboja asmens galimybes užsiimti kasdiene veikla, apriboja esmines gyvybines funkcijas arba joms kenkia ir pan., pripažįstama, kad pastarajam asmeniui, jei jis tampa baudžiamojo proceso dalyviu – gali būti nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas nei tą patį baudžiamąjį procesinį statusą įgijusiam asmeniui, neturinčiam negalios.“* [83] Todėl neveiksnumo išimtis prokuroro reikalavimui turi tam tikras sąlygas, kurias aptarsiu toliau.

Psichikos negalia (sutrikimai). *“Psichikos sveikata - natūrali žmogaus asmenybės būsena, kuri turi būti saugoma arba grąžinama sutrikimų bei ligų atvejais“* [84] Esant situacijai, kuomet pablogėja asmens psichikos sveikatos būklė, būtina užtikrinti, kad asmuo būtų ne tik gydomas, bet ir tinkamai apsaugotas. Todėl atsiranda pagrindas tam tikrai pusei, o šiuo atveju prokurorui atsiranda pareiga užtikrinti nukentėjusiojo su psichikos sutrikimais teises ir teisėtus interesus. Tačiau ką reiškia psichinis sutrikimas ir kaip ji atpažinti norint, kad prokuroras reikalavimu pradėtų ikiteisminį tyrimą. Nėra vienodo atsakymo, kas visgi tai yra ir kaip skamba pats apibrėžimas. Tačiau analizuojant mokslinę medžiagą galima pasakyti, kad *“<...> sąvoka „psichikos liga“ pakeista bendru terminu „psichikos sutrikimas“, kuris reiškia grupę tam tikrų klinikinių simptomų, dėl kurių asmuo kenčia ir kurie trukdo asmenybės funkcionavimui “*[85] Pasak V. Piesliako psichikos sutrikimai gali būti skirstomi į tris pagrindines grupes: 1) chroniškos psichinės ligos, 2) laikini psichinės veiklos sutrikimai ir 3) kitos patologinės būsenos.[86] Taipogi autorių darbe paminėta, kad kai kuriuose *„<...> šaltiniuose galima aptikti labai dažnai vartojamą plačiausios reikšmės sąvoką – „žmonės su proto negalia“. Tokiems priskiriami asmenys, kuriems diagnozuota psichikos liga, ir žmonės, turintys raidos sutrikimų.“*[87] Todėl šiuo atveju psichikos sutrikimas yra svarbus dėl asmenų, kurie negali pasinaudoti savo teise į gynybą bei užtikrinti teisėto intereso. Viename iš mokslinių darbų autoriai nurodo, kad sergant tam tikromis psichikos ligomis sutrikimai yra apibūdinami simptomais bei sindromais, kurie apima ir asmens supratimą, emocijas, velią, pažinimą, atmintį, intelektą bei asmenybę ir kitus pakitimus. O būtent šie pakitimai sutrikdo ryšį tarp asmenybės ir aplinkos, darnų bendravimą. Be abejonės sumažina galimybes

[82] Birutė Pranevičienė „Konstitucinis lygiateisiškumo principas: samprata ir institucinė lygiateisiškumo apsaugos sistema Lietuvoje“, *Mykolo Romerio universitetas*, 12 (2014): 166. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15121/Pranevi%20ien%20.pdf?sequence=1
[83] Ažubalytė ir kt., *supra note*, 11: 307
[84] Lietuvos Respublikos Psichikos sveikatos priežiūros įstatymas, E-seimas, žiūrėta 2022 m. spalio 3 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18311?jfwid
[85] Ažubalytė ir kt., *supra note*, 11: 311.
[86] Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga* (Vilnius: Justitia, 2006) 329.
[87] Ažubalytė ir kt., *supra note*, 11: 311.

savarankiškai elgtis bei realizuoti save gyvenime. Žinoma, išimtys yra, kada ligoniai puikiai adaptuojasi ir apsipranta socialinėje veikloje ir puikiai save realizuoja.[88] Taipogi tai yra kliniškai pastebimos būklės, o joms būdingi nuotaikos arba emocijų, mąstymo, elgesio pakitimai, kurie susiję su asmeniniu distresu arba (ir) sutrikusiu funkcionavimu. [89] Apibendrinant, galime nurodyti, kad reikia įvertinti, ar asmuo su psichikos sutrikimais geba ginti savo teises bei teisėtus interesus.

Fizinė negalia. Fizinės negalios samprata nėra apibrėžta Baudžiamojo proceso kodekso normose. Taipogi nėra vieno, atitinkančio vienodą paaiškinimą, apibrėžimo. Vienur fizinė negalia yra laikomi iš tiesų akivaizdūs fiziniai trūkumai, tokie kaip aklumas, negalėjimas judėti ir panašiai[90]. Kituose šaltiniuose fizinė negalia susijusi su judėjimo negalia, somatinių sutrikimų sukelta negalia, taip pat ir klausos, regos, kalbos ir kalbėjimo sutrikimai. [91] Baudžiamojo proceso kodekso komentare paminėta, kad fizinių trūkumų turinčiais asmenimis laikytini asmenys, kurie *„<....> turi esminių kalbos, regėjimo, klausos defektų arba serga sunkia liga, aiškiai apsunkinančia bendravimą, suvokimą ar minčių reiškimą <...>“* [92] Tad asmenys, kurie turi fizinę negalią taip pat gali būti pažeidžiami. Tiek tam tikri stuburo smegenų pažeidimai, tiek raumenų distrofija, tiek kitos negalios formos yra ganėtinai svarbios žmogaus savarankiškam elgesiui ir galimybei pačiam valdyti savo veiksmus. Įvairūs sutrikimai gali paveikti žmogų skirtingai. Vienu atveju gali būti sunku judėti: valdyti rankas, vaikščioti, pilnai sau padėti ir valdyti savo kūną. Vienoje iš nutarčių nurodyta, kad senyvo amžiaus B.Z. negirdi 80-84 proc., mažai padeda ir klausos aparatai. Todėl esant tokiems akivaizdiems asmens trūkumams bei atsižvelgiant į asmens senyvą amžių (tuo metu jam buvo 88 metai), kuris riboja asmens galimybę suvokti veiksmų esmę, šie trūkumai pripažinti fiziniais trūkumais.[93] Taipogi sakyčiau, kad asmens negalėjimas kalbėti dėl paralyžiaus irgi būtų priskirtinas prie fizinių sutrikimų, kadangi dėl tam tikros negalios formos asmuo pats savarankiškai negali kalbėti. Daugumoje mokslinių straipsnių išskiriamas ir klausos praradimas, dalinis arba visiškas aklumas. Itin įdomią nuomonę pateikia ir P. Ancelis, kad *„Psichologų nuomone, pagyvenusių žmonių socialinei grupei priskirtiniems asmenims yra būdingi fiziniai, intelektiniai ir psichologiniai pokyčiai, kurie lemia pagyvenusių žmonių socializacijos apribojimus. Bendrosios teisės tradicijos šalyse automatiškai tikrinamas pagyvenusio amžiaus*

[88] Valentinas Mačiulis, Alma Buginytė ir Fausta Mickienė „Sutrikusios psichikos asmenų subjektyviosios ir objektyviosios gyvenimo kokybės kintamųjų sąsajos“, Vilniaus universitetas, Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė, 25 (2015): 1. https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/03/727-2322-1-SM.pdf
[89] Valentinas Mačiulis, *op, cit.,* 1.
[90] Valstybinis psichikos sveikatos centras „Psichikos sveikatos sutrikimų stigmatizavimas ir jo mažinimas“, Valstybinis psichikos sveikatos centras, 2019. https://vpsc.lrv.lt/uploads/vpsc/documents/files/Informacija%20psichikos%20sveikatos%20klausimais/Leidinys_stigma.pdf
[91] Galių dėžutė „Negalios formos“, žiūrėta 2022 m. lapkričio 2 d. https://galiudezute.lt/negalios-formos/
[92] Goda, *op.cit,,* 143.
[93] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų, nustatančių įtariamojo ir kaltinamojo teises, taikymo apžvalga (II). LAT, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d.

liudytojų patikimumas dėl egzistuojančių stereotipinių įsitikinimų dėl jų susilpnėjusių jutimų (klausos, regėjimo ir kt.). Visgi asmens senyvas amžius savaime nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad asmuo negali ginti savo teisių, todėl kiekvienu atveju būtina įvertinti esamus fizinius ir psichikos sutrikimus, kurie sumenkina asmens galimybes savarankiškai ginti savo interesus" [94] Galima sakyti ir tai, kad fizinė negalia iš tiesų gali turėti labai didelę įtaką žmogaus gyvenimui bei pačiam atlikti tam tikrus veiksmus arba net pasirūpinti savimi savarankiškai. O tapus nusikaltimo auka būtų dar sunkiau apginti save ir savo interesus, todėl tokiu atveju Baudžiamojo proceso kodekso minėtoje normoje yra išreikštas pagrindas prokuroro reikalavimu pradėti tyrimą.

Nepilnametystė. Konstitucijos 18 str. įtvirtinta nuostata, kad *„žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės."*[95] Tai suponuoja faktą, kad kiekvienas, nepaisant tam tikrų sąlygų, iš prigimties, turime teisę į teisingumą bei į laisvę. Lygiai taip pat teisingumo užtikrinimui neturi trukdyti amžius. Keista įsivaizduoti, jog mažametis galėtų apginti savo interesus ir už juos kovoti. Todėl sakytina, kad vienas pažeidžiamų subjektų yra asmuo, kuris nėra sulaukęs 18 metų. Nepilnamečio apibrėžimas vartojamas kone įvairiose teisės šakose. Ši sąvoka turi bendrų ypatumų, tačiau kartu ir savitą, būtent konkrečiai teisės šakai būdingą specifiškumu pasižymintį turinį. Minėtąjį specifiškumą lemia konkrečios teisės šakos reguliavimo objektas bei dalykas. [96] Todėl nagrinėjant šią sąvoką paminėtina, kad svarbą turi du kriterijai: socialinė branda bei amžius. Atsižvelgiant į teisinį reguliavimą, susijusį su jo teisėmis bei pareigomis, vadovaujamasi formaliu amžiaus kriterijumi, kurio dėka įvertinamas ir žmogaus socialinė branda, statusas, išsimokslinimas bei darbinis, pilietinis ir civilinis veiksnumas. [97] Kalbant apie pačią sampratą, Lietuvių kalbos žodyne nepilnamečio sąvoka apibrėžiama kaip asmens, kuris dar nėra suaugęs, neturi visų pilietinių teisių. [98] Tai parodo, kad toks asmuo negali savęs apginti ir suprasti moralinių bei įstatyme įtvirtintų blogių, todėl šiam subjektui reikalingas išskirtinis procesinis statusas. Galima sakyti, kad į nepilnamečio sąvoką telpa ir tokios sąvokos, kaip: *„mažametis", „vaikas", „jaunuolis"*. Visas šias sąvokas jungia vienas ir tas pats dalykas - tai subjektai, kuriems nėra sukakę 18 metų. Baudžiamojo proceso kodekse nepilnametis asmuo yra „<...> fizinis asmuo, kuriam proceso veiksmo atlikimo metu nėra suėję aštuoniolika metų." Kaip pavyzdį galime paminėti Vaiko teisių konvencijoje įtvirtintą vaiko sąvoką, kurioje minima, kad tai asmuo, kuris nėra sulaukęs 18 metų. [99] Mažamečio sąvoka išsiskiria tuo, jog tiek teismų praktikoje, tiek doktrinoje įsipina subjekto

[94] Petras Ancelis., et al. *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*. (Vilnius: Industrus, 2009) 320.
[95] Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 2.
[96] Romualdas Drakšas ir Anna Drakšienė, *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*, (Vilnius: Eugrimas, 2008), 32.
[97] *Ibid 32*.
[98] Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 15 d. http://www.lkz.lt/?zodis=nepilnametis&id=20025310000
[99] „Vaiko teisių Konvencija", e-seimas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 15 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848

amžius – iki 14 metų. Vienoje iš nutarčių paminėta, kad *„Mažamečio asmens sąvoka yra nusistovėjusi tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje pateiktuose išaiškinimuose, kuriais turima vadovautis sprendžiant analogiškas bylas, ir BK 140 straipsnio prasme mažamečiu asmeniu yra laikomas nukentėjęs asmuo, kuriam nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo suėję 14 metų."* [100] Atkreipiant dėmesį į teismų praktiką, darytina išvada, jog teismai teisingai aiškina asmens, kuris nesulaukęs pilnametystės, sąvoką. Šiuo atveju nukentėjusiojo nuo nusikalstamos veikos – vaiko samprata yra unifikuota, todėl nukentėjusiuoju nuo Baudžiamojo kodekso numatytų veikų, yra asmuo, kuriam nėra sukakę 18 metų. Tačiau teismų praktikoje rasta išimtis, kuomet yra pritaikytas Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse (toliau – Civilinis kodeksas)[101], įtvirtintas emancipacijos institutas. Emancipacijos institutas reiškia paleidimą iš tėvų globos, kitaip tariant, nepilnamečio veiksnumą. Yra du pagrindiniai emancipacijos būdai: 1) kai nepilnametis sudaro santuoką; 2) emancipacijos pripažinimas teismo sprendimu. [102]Kaip antai paminėta teismų praktikoje *„BK 159 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už baudžiamojo įstatymo saugomų teisinių gėrių – vaiko intereso dėl pozityvaus jo psichikos vystymosi (pagrindinis nusikaltimo objektas) ir visuomenės intereso formuoti nepilnamečio asmenybę (papildomas nusikaltimo objektas) pažeidimą. Nukentėjusiojo nuo nusikalstamos veikos, numatytos BK 159 str. – vaiko – sąvokos baudžiamasis įstatymas neapibrėžia, todėl siekiant ją atskleisti turi būti remiamasi kitais norminiais teisės aktais. 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotos 1989 m. lapkričio 20 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtos Vaikų teisių konvencijos 1 str. numatyta, kad vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18 metų, jei pagal taikomą įstatymą pilnametystė nepripažinta anksčiau. Analogiška nuostata yra ir Vaiko teisių konvencija remiantis 1996 m. kovo 14 d. priimtame Vaiko teisių apsaugos įstatyme: „vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numauti kitaip". Taigi tiek tarptautiniu, tiek ir nacionaliniu lygmeniu vaiko sąvoka yra unifikuota, vadinasi, nukentėjusiuoju nuo BK numatytų atitinkamų veikų, yra asmuo, nesulaukęs 18 metų, nebent jam pritaikytas Civiliniame kodekse reglamentuotas emancipacijos institutas"*[103] Detalizuojant šį požymį svarbu pasakyti, kad nepilnamečiui asmeniui iš tiesų gali būti sunkiai suvokiama, kas yra teisingumas. Pasak G. Babachinaitės, kad kiekvienas trunkamojo pobūdžio reiškinys, tarp jų ir vaikystė, turi žemutinę ir aukštutinę ribas. [104] D. Murauskienės daktaro disertacijoje „Parens

[100] Vilniaus Apygardos Teismo 2019 m. Rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-1091-661/2019 https://eteismai.lt/byla/229147516044227/e2A-1091-661/2019
[101] Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, Infolex, žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 1 d. https://www.infolex.lt/ta/100228
[102] Inga Kudinavičiūtė, „Nepilnamečių emancipacija: nuolatinis ar eksperimentinis statusas." Jurisprudencija. 2002, t. 31 (23): 118-125. 120
[103] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 14 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67079
[104] Genovaitė Babachinaitė. „Vaiko teisės: jų samprata ir įgyvendinimo problemos. Iš: Vaikų teisės ir jų įgyvendinimo garantijos." Konferencijos medžiaga. (Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, 1996) 18–19

patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai“ [105] yra nagrinėjama minėtas reiškinys. Kaip teigia D. Murauskienė, *„<...> žemutinė vaikystės riba yra naujagimystė nuo gimimo, aukštutinė riba – 18 metų“*[106] Todėl tarpsnis nuo naujagimystės iki nepilnametystės yra būtent šio požymio pagrindas tam, kad prokuroras ikiteisminį tyrimą pradėtų prokuroro reikalavimu. Taip pat Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad nukentėjusysis nuo nusikalstamos veikos, kuri numatyta Baudžiamojo kodekso 159 straipsnyje, -vaiko- sampratos baudžiamasis įstatytas neapibrėžia. Siekiant atskleisti šią sąvoką buvo atsižvelgiama į Vaiko teisių konvencijos 1 straipsnį, kuriame vaiku laikomas kiekvienas žmogus, kuris neturi aštuoniolikos metų ir jei pagal taikomą įstatymą nepilnametystė nėra pripažinta anksčiau.[107] Anot vieno iš teisės mokslininkų Doc. Dr. Alfonso Vileitos*, „<...> gimęs žmogus tik po kurio laiko pasiekia amžiaus ir psichinę brandą, kad galėtų sąmoningai atlikti teisinius veiksmus. Asmuo turi būti atitinkamo protinio brandumo, turėti atitinkamos patirties, suvokti savo veiksmų padarinius, žmonių tarpusavio santykius“*[108] Tokiu atveju tam, kad nepilnametis būtų teisingai apgintas ir apsaugoti jo interesai, svarbus prokuroro įsikišimas, t. y. ikiteisminio tyrimo pradėjimas pagal jo reikalavimą.

Kitos svarbios priežastys. Dar vienas aspektas, apimantis daug situacijų šiai sąlygai atitikti - *„<...> tarnybinės ar materialinės priklausomybės nuo kaltininko ar kitokių svarbių priežasčių neįstengia ginti savo teisių bei teisėtų interesų.”*[109] Tarnybinė ar materialinė priklausomybė gali atrodyti aiški, kadangi tai nurodo, jog nukentėjusysis yra priklausomas nuo kaltininko materialinio gėrio arba tarnybinės padėties. Tačiau paminėtos ir kitokios svarbios priežastys, kurios nėra detalizuojamos. Vadinasi, kad remiantis ginčijamu teisiniu reguliavimu, prokurorui yra palikta labai plati diskrecija spręsti tai, ar asmuo už tam tikrą nusikalstamą veiką arba veikas turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir tokiais atvejais, kada nėra nukentėjusiojo skundo arba teisėto atstovo pareiškimo. [110] Tad atsižvelgiant į minėtuosius teiginius galima sakyti, kad prokuroras turi stebėti situaciją iš šalies ir spręsti, ar nukentėjusysis turi tikrai svarbias priežastis tam, jog įsiterptų prokuroras.

Esant vienai iš šių sąlygų bei turint informacijos apie sąlygą (-as), ikiteisminis tyrimas turi būti pradėtas prokuroro reikalavimu remiantis jau prieš tai minėtąjį BPK 167 straipsnį ir jo 2 dalį.

---

[105] Dovilė Murauskienė „Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai“, (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2017) 27
[106] *Ibid.*
[107] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006, Infolex, žiūrėta 2022 m. gruodžio 1 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67079
[108] Vytautas Mizaras*, Civilinė teisė. Bendroji dalis* (Vilnius: Justitia, 2009) 189.
[109] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 54.
[110] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *supra note*, 54.

1.3. Nusikalstamos veikos dėl smurto artimoje aplinkoje (Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 3 dalis)

Smurtas – vienas iš opiausių problemų. Didelė dalis žmonių susiduria su tuo, tačiau vieni atpažįsta smurtą, kiti, deja, ne. Panaudojant smurtą yra paliečiama asmens sveikata, kuri yra kone svarbiausia vertybė. Todėl svarbu tai, kad ši vertybė būtų tinkamai apsaugota. Vienoje iš nutarčių taip pat pabrėžiamas vertybės svarbumas *„<...> savo veika pasikėsino į vieną svarbiausių baudžiamojo įstatymo saugomų teisinių gėrių – asmens sveikatą <...>”* [111] Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme (toliau – Smurto artimoje aplinkoje įstatymas) 1 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad *„1. Šiuo įstatymu siekiama ginti asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje, kuris dėl jo žalos visuomenei priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų, greitai reaguoti į iškilusią grėsmę, imtis prevencijos priemonių, taikyti apsaugos priemones ir teikti tinkamą pagalbą.“*[112] Todėl galima teigti, kad smurtas artimoje aplinkoje iš tiesų turi visuomeninę reikšmę dėl pasekmių, kurios atsiranda patyrus nusikalstamą veiką.

Smurtas artimoje aplinkoje kone dažniausiai patiriamų, nutylėtų vidinių išgyvenimų bei išorinių sužalojimų priežastis. Yra savaime suprantama, kad smurtu artimoje aplinkoje yra padaromi itin dideli ne tik socialiniai nuostoliai, bet ir ekonominiai nuostoliai visuomenei. Todėl atsižvelgiant į tai, smurto kaina yra jaučiama nuo socialinės apsaugos srities iki teisingumo vykdymo. [113] Auka patiria tam tikrus fizinius sužalojimus, kurie reikalauja medicininės priežiūros, o kai kuriais atvejais ir stacionaraus gydymo. Tikėtina, jog galima patirti ir trumpalaikį darbingumo praradimą, todėl vadinama finansine „našta“ atitenka valstybei bei sukeliamos finansinės pasekmės. Be abejonės svarbu ir tai, jog fizinis smurtas gali priartinti auką ir prie psichologinių problemų, dėl ko tenka kreiptis į psichologinės paramos įstaigas ir tikėtis suteikiamos profesionalios pagalbos. Gali pablogėti ir aukos gyvenimo kokybė, auka negali tinkamai pasirūpinti savimi, todėl reikalinga atitinkama specialistų priežiūra, sutrinka kasdieninis gyvenimas arba iš viso – atsiranda nenoras gyventi. [114]

Nusikalstamos veikos, kurios padaromos artimoje aplinkoje yra visuomeninę reikšmę turinti nusikalstama veika, todėl tam, kad mano nuomonė būtų pagrįsta, šiame poskyryje bus detaliau atskleistos sampratas ir tam tikri pavyzdžiai.

---

[111] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-474-489/2016, E-teismai, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 15 d. https://eteismai.lt/byla/116733158996678/2K-474-489/2016

[112] Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, Infolex, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d. https://www.infolex.lt/ta/146712

[113] Nijolė Dirsienė ir *Vilma Reikertienė*, „Smurtinio elgesio keitimo metodika“ (Vilnius, 2008), 25

[114] „World report on violence and health: summary, World Health Organization“ (Geneva, 2002)

Artimos aplinkos suvokimą galima traktuoti labai įvairiai. Kaip antai Romėnų teisėje paminėtas šeimos apibrėžimas, pagal kurį šeima yra *"visuma asmenų, susijusių giminystės ryšiais"* [115] Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje Artima aplinka – tai „ <...> *aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį*" [116] O atkreipiant dėmesį į Lietuvos Respublikos Baudžiamąjį kodeksą (- toliau Baudžiamasis kodeksas) ir jo 248 straipsnį pastebime artimųjų giminaičių sampratą, jog tai „ <...> *tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai"* [117], kas vėlgi, tiktų prie artimos aplinkos sąvokos išplėtojimo. Taip pat aukščiau minėto Baudžiamojo kodekso straipsnio 2 dalyje yra dar detaliau apibrėžiama samprata, kadangi pateikiamas šeimos nario apibrėžimas. Pagal jį šeimos narys yra *" <...> kartu su juo gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai."* [118] Atsižvelgiant į Baudžiamojo kodekso ir Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo pastebėtina, kad Baudžiamasis kodeksas išskiria kur kas detaliau išnagrinėtą sampratą, kurioje galima konkrečiai įžvelgti, kas patenka į artimos aplinkos ratą. Tuo tarpu Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 2 straipsnyje konkrečių asmenų, kaip tokie buvo išskirti Baudžiamajame kodekse, nėra. Čia labiau orientuojamasi į bendresnę sampratą, o ne išskirtą asmenų ratą. Įstatyme dėmesys atkreipiamas tiek į dabartį, tiek į praeitį bei tarpusavio ryšį. O pačiame Baudžiamajame kodekse šie asmenys yra tik artimų asmenų sąrašas. Sakyčiau, kad labiau orientuojamasi į dabartinį klausimą, susijusį su tarpusavio ryšiu.

Dauguma autorių skirtingai apibūdina smurto sąvoką. Pavyzdžiui, A. Markevičienė ir V. Blažys savo darbe "Fizinis ir psichologinis smurtas" smurtą apibūna kaip „fizines ar emocines kančias, sužalojimus, panaudojant jėgą, siekiant ką nors fiziškai ar psichologiškai paveikti, prievartinis asmens laisvės suvaržymas, stipriai veikiantis normalią egzistenciją".[119] Itin detalus smurto artimoje aplinkoje apibūdinimas išskiriamas ir kolektyviniame darbe, kuriame paminėta, jog apskritai visi smurtaujančio šeimos nario veiksmai, kurie yra priešingi aukos valiai bei sukeliantys fizines, dvasines kančias, taip pat nerimą ir baimę, kada ribojama ir asmens laisvė tiek privačiame gyvenime, tiek visuomenėje, laikytina smurtu. Pasak autorių smurtą artimoje aplinkoje patiria ir vyrai, ir moterys, tačiau didžiąją dalį pasikartojančių ir žiaurių išpuolių patiria moterys iš

[115] Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *Romėnų teisė,* (Vilnius:Justitia, 2007,) 153.
[116] Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, *supra note* 101.
[117] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, *supra note,* 20.
[118] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, *op.cit.*
[119] Aurelija Markevičienė ir Vytautas Blažys, *Fizinis ir psichologinis smurtas* (Vilnius: Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, 2000,) 42.

savo partnerių,[120] Kitur smurtas apibūdinamas kaip instrumentas arba priemonė tam tikrais būdais pasiekti savanaudiškų, politinių, seksualinio pobūdžio tikslų ir panašiai.[121] Taip pat smurtas artimoje aplinkoje apibūdinamas kaip artimo asmens kankinimas, tyčiojamasis, žeminimas, engimas ir panašūs veiksmai, dėl kurių nukentėjusysis patiria tam tikrą skriaudą. [122] Kitur yra teigiama, kad smurtas lygus prievartai, o prievartos rūšių yra ne viena. Itin plačiai smurtą ir jo formas apibrėžia R. Žukauskienė savo knygoje „Kriminalinio elgesio psichologija". Joje išskirtos net kelios smurto/prievartos formos: fizinis smurtas, psichologinis smurtas, ekonominis smurtas, socialinė izoliacija, seksualinis smurtas. [123]

Vienas iš dažniausiai pastebimų ir lengvai atpažįstamų smurto formų yra fizinis smurtas. Fizinis smurtas susijęs su tam tikru prisilietimu prie kūno, kuris sukelia skausmą ar sužalojimus. R. Marcinauskaitė savo darbe „Psichinės bei fizinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje" pateikia tokį fizinio smurto apibrėžimą – *„<...> pavojingos bei priešingos teisei prieš nukentėjusiojo valią realizuojamos veikos, kuriomis yra kėsinamasi į jo fizinį neliečiamumą, sužalojant jo kūną arba/ir pažeidžiant vidaus organų normalų funkcionavimą (mirtis, tam tikro masto sveikatos sutrikdymai, fizinės kančios, bejėgiška būklė ir kt.). Ši prievartinė veika pirmiausia yra nukreipta į nukentėjusiojo organizmą (kūną) kaip autonominę biologinę struktūrą, todėl jos nusikalstamu rezultatu yra laikoma sukelta fizinio pobūdžio žala (fiziologiniai organizmo pokyčiai)."*[124] Taipogi fizinio smurto sąvoka apibrėžiama kaip *„neteisėtas tyčinis <...> daromas fizinis poveikis, nukreiptas į asmens gyvybės atėmimą, žalos sveikatai padarymą, fizinio skausmo ar kitų fizinių kančių sukėlimą, laisvės atėmimą arba bejėgiškos būklės sukėlimą"*[125] Stebint pateiktų apibrėžimų skirtumą, galima suprasti, kad fizinis smurtas yra susijęs su fiziniu poveikiu kūnui arba vidaus organams.

Pasak autorių psichologinis smurtas yra *" <...> žmogaus niekinimas, keiksnojimas necenzūriniais žodžiais, žodinė agresija, baimės jausmo sukėlimas, gąsdinimas, grasinimai sužaloti auką arba jos artimuosius, nuolatinės įtampos, stresų sukėlimas, taip pat vertimas jaustis kaltu, nors tam nėra objektyvaus pagrindo"*[126] Tokiu atveju galima paminėti, kad tai tiek emocinė

[120] Gintautas Sakalauskas ir Laura Ūselė „Smurto prieš vaikus draudimo socialiniai ir teisiniai aspektai", *Teisės problemos*, 2(2007): 56 https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2007-2-sakalauskas-usele.pdf
[121] Genovaitė Babachinaitė, „Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje", Jurisprudencija, 1 (2008): 17. https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2628
[122] Ilona Michailovič, „Kai kurie smurto artimoje aplinkoje aspektai socialinės kultūrinės lyties požiūriu", Teisė 82 (2012) 15.
[123] Rita Žukauskienė, *Kriminalinio elgesio psichologija*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006) 381-382.
[124] Renata Marcinauskaitė „Psichinės bei fizinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje", Jurisprudencija, 11 (2008), 42.https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/11973/1742-3460-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y
[125] „Smurto rūšys", *Vilniaus moterų namai* https://www.vmotnam.lt/metodine-informacija/smurto-rusys/
[126] Rokas Uscila ir kt. „Teisiniai ir praktiniai patarimai moterims, patyrusioms prievartą šeimoje" https://www.infolex.lt/portal/start_visuom.asp?act=news&Tema=44&str=16848

prievarta, tiek verbalinė prievarta, kurių pagrindu asmuo yra žeminamas, kaltinamas, išjuokiamas ir panašiai. Dar galima paminėti, kad psichologinis smurtas yra *"<...> pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo atsiras tam tikros neigiamos pasekmės. Psichologinis smurtas įgyja įvairias formas: vertimas elgtis prieš savo valią, jausmų ignoravimas, įsitikinimų išjuokimas, baudimas, įžeidinėjimas ir žeminimas, vertimas moterį blogai galvoti apie save, pravardžiavimas, vertimas ją abejoti dėl savo sveiko proto ir gebėjimo priimti teisingus savarankiškus sprendimus, naudojamos mentalinės manipuliacijos ("proto žaidimai"), vertimas ją jaustis kalta, manipuliacijos vaikais, jų gerove."*[127] Smurtą jie patiria savo kasdienėje aplinkoje, kur atrodo, jog turėtų jaustis saugiausiai – t. y. namuose.[128] Namuose patiriamas smurtas dar kitaip suprantamas kaip buitinis smurtas.

Nukentėjusieji artimieji prieš įsigaliojant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo dėl įvairiausių priežasčių galėjo vengti skundų teikimo arba pareiškimų dėl patiriamo smurto teikimo, kurį prieš nukentėjusįjį galimai naudojo artimos aplinkos žmonės. Šią situaciją patvirtino ir prokuroro G. Malavecko pastebėjimas, jog smurtas šeimose yra specifinis reiškinys. Jo specifiškumą lemia tai, kad po keleto dienų apie 90 proc. ir daugiau pareiškimų yra atsiimami. Todėl šią problemą Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas išsprendė keliais būdais: 1) smurtą artimoje aplinkoje pripažino visuomeninę reikšmę turinčia veika; 2) taip pat numatė pareigą, jog policijos pareigūnai, nustatę smurto atvejį, pradėtų ikiteisminį tyrimą, kas reikštų, jog pareiškimo kaip tokio atsisakymas yra negalimas; 3) numatė atsakomybę už melagingą pranešimą. Todėl tai atrodo lyg priemonė, kuri užkerta kelią nukentėjusiesiems piktnaudžiauti savo teisėmis ir atsisakyti pareiškimo. [129]Tačiau čia iškilo dar viena problema. *„Įsigaliojus ANSAAĮ, <....> dauguma pagreitinto proceso tvarka nagrinėjamų bylų dėl smurto įvykių artimoje aplinkoje pasibaigia nukentėjusiesiems ir kaltinamiesiems susitaikius, nutraukiant baudžiamąją bylą"* [130]

Vienas iš instrumentų, kurie padidina nusikalstamumą bei jo kontrolės veiksmingumą – baudžiamojo proceso diferenciacija. [131] Būtent ji yra taikoma ir smurto artimoje aplinkoje atvejams. Tai, ar nusikalstama veika turi smurto artimoje aplinkoje požymių, lemia paties baudžiamojo proceso formą – ar tai bus bendra tvarka, ar viešo proceso būdas, pagal BPK 167 str. 3 d. Konstitucinis legalumas, susijęs su baudžiamojo proceso diferencijavimu buvo patvirtintas viename iš Konstitucinio Teismo nutarimų, kuriame konstatuota, jog įstatymų leidėjas pačiu

[127] Smurto rūšys, *supra note*, 93.
[128] Ona Gražina Rakauskienė ir Vaida Lisauskaitė „Smurto kaina Lietuvos ekonomikai: veiksniai, pasekmės, prevencija" *Viešoji politika ir administravimas*, 20 (2007) 90.
[129] Justyna Gulbickaja „Smurto artimoje aplinkoje aspektai ir įstatymo taikymo praktika", *Mokslinės minties šventė*, (2013) 13. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17470/1822993X-9-19.pdf?sequence=1&isAllowed=y
[130] *Ibid* 13-14.
[131] Ažubalytė ir kt., *supra note*, 11: 17.

įstatymu gali nustatyti skirtingas baudžiamojo proceso rūšis, o kartu ir ypatumus tiriant tam tikrus nusikaltimus ar net nagrinėjant atskirų kategorijų baudžiamąsias bylas, *inter alia* skirtingas ikiteisminio tyrimo taisykles, dalyvių teisinio statuso ypatumus ir taip toliau. [132] Konstitucinio Teismo aktuose nurodyta, jog vertinant skirtingą reguliavimą bei jo pagrįstumą, būtina atsižvelgti į konkrečias teisines aplinkybes, o pirmiausia turėtų būti įvertinti objektų bei asmenų, kuriems yra taikomas tas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai. [133] Be kita ko svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad smurtas artimoje aplinkoje turi visuomeninės reikšmės pėdsakų. Apie tai rašo R. Jakštienė savo disertacijoje. Joje nurodyta, kad *„<...> EŽTT vertinimu, privataus reikalo požiūris į smurtą artimoje aplinkoje ir privalomas privataus kaltinimo procesas tokiose bylose tam tikrais atvejais gali būti nesuderinamas su valstybių pozityviąja pareiga užtikrinti naudojimąsi teisėmis pagal Konvencijos 3 str. ar 8 str. Tokia pozicija grindžiama nukentėjusių asmenų teisių apsaugos motyvais: privataus kaltinimo procesas tam tikrais atvejais neužtikrina neatidėliotinos, savalaikės pagalbos, neapsaugo nuo analogiškų veikų pakartotinumo. Būtent tokiais argumentais teismas grindė prioriteto teikimą valstybinio kaltinimo procesui net ir tais atvejais, kai nukentėjusiosios atsiimdavo skundą. Tokios išvados siejamos su kitu valstybių pareigos aspektu – tinkamos nukentėjusio asmens teisių pagal Konvencijos 2, 3 ir 8 str. pusiausvyros nustatymu.“*[134] Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, kad *„jeigu Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje, 145, 148, 1481 straipsniuose, 149 straipsnio 1 dalyje, 150 straipsnio 1 dalyje, 151 straipsnio 1 dalyje, 165 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos turi smurto artimoje aplinkoje požymių, ikiteisminis tyrimas pradedamas, nesvarbu, ar yra nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo pareiškimas, ar nėra. Šiais atvejais ikiteisminis tyrimas pradedamas ir procesas vyksta bendra tvarka.“* [135] Todėl sakytina, kad smurtas artimoje aplinkoje iš tiesų turi visuomeninę reikšmę, ko pasėkoje svarbus būtų ikiteisminio tyrimo pradėjimas prokuroro reikalavimu. Galima sakyti, kad valstybės įsikišimas į šeimos santykius, kurie yra pagrįsti smurtu, ne tik galimas, bet ir reikalingas. Tokiu atveju valstybė apsaugo asmens teises bei padeda užtikrinti teisėtus interesus. Remiantis EŽTT jurisprudencija yra pripažįstami esminiai, susiję su šiuo fenomenu, požymiai. Pirmiausia tai, jog dėl žalos visuomenei tai yra laikoma visuomeninę reikšmę turinti veika, taip pat tai absoliutus žmogaus teisių bei laisvių pažeidimas, o nagrinėjant bylas privalu atkreipti dėmesį į minėtos

[132] „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 425 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content

[133] „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 9 straipsnio 5 dalies, Lietuvos Respublikos vyriausybės 2005 m. birželio 14 d. nutarimu Nr. 647 patvirtintų Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 34 punkto nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2022m. rugsėjo 10 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1647/content

[134] Jakštienė, *supra note,* 14:98.

[135] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note,* 1.

problemos sunkumą, į jos latentiškumą, nukentėjusiojo pažeidžiamumą, apsaugą bei aktyvų valstybės pozicijos poreikį į tai. [136] Todėl pridurtina, kad *„Visuomeninė smurto artimoje aplinkoje reikšmė yra svarbus faktorius, sprendžiant dėl veikos mažareikšmiškumo.“*[137] Tačiau nors ir smurto artimoje aplinkoje atvejai yra siejami su visuomenine reikšme, kaip ir minėta Baudžiamojo proceso kodekse, ikiteisminis tyrimas yra pradedamas bendra tvarka.

Baudžiamuosius procesus dėl smurto artimoje aplinkoje galima palyginti ir su kitomis valstybėmis. Pavyzdžiui Anglijoje ir Velse. Lyginant procedūras, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje, esminis skirtumas tarp mūsų bei Anglijos – nukentėjusiojo valios išreiškimas. Anglijoje bei Velse, priešingai nei Lietuvoje, pateikęs pareiškimą nukentėjusysis gali teikti ir prašymą kaltinimui nutraukti. Tokiu atveju galutinį sprendimą priima Karališkoji prokuratūra bei policija. Tačiau čia yra nagrinėjamas viešojo intereso klausimas – ar su nusikalstama veika, dėl kurios nukentėjusysis atsiima kaltinimą, buvo pažeistas viešasis interesas. [138] Kitas įdomus pavyzdys Turkijos bei Lietuvos palyginimas. Turkijoje teisinis statutas yra nukreiptas prieš smurtą artimoje aplinkoje, t. y. šeimoje, tačiau didesnis dėmesys yra skiriamas smurtui prieš moteris. Kada moteris patiria fizinį smurtą, o jos sveikata sutrikdyta trumpiau nei 5 dienas, pasak Turkijos teisės neatitinka viešojo intereso standartų. Tokiu atveju vyras yra kaltinamas privataus kaltinimo tvarka. [139] Smurtas artimoje aplinkoje gali būti vertinamas kaip viešąjį interesą pažeidžiama nusikalstama veika, tačiau tam yra viena išimtis. Turkijos Baudžiamojo kodekso šeštojo skyriaus 102 straipsnyje yra numatyta atsakomybė už seksualinius santykius prieš aukos valią, o tai tolygu seksualiniam smurtui. [140] Tačiau skirtumas liečia seksualinį prievartavimą santuokoje. Pasak Turkijos baudžiamojo apeliacinio teismo, seksualinis prievartavimas santuokoje nėra nusikaltimas.[141] Dar paminėta, jog santuoka yra teisėtas būdas „seksualiniam pasitenkinimui gauti“ ir ištekėjusi moteris, nepaisant jos valios išraiškos, turi laisva valia atsiduoti savo vyrui[142]. Nusikaltimu tai būtų laikoma tik tada, jeigu tai būtų fizinio smurto pasekmė. Tačiau atsižvelgiant į pateiktas nuostatas ir Turkijos teisėje smurtas artimoje aplinkoje gali būti viešojo intereso pažeidimu, ko pasėkoje atsiranda visuomeninės reikšmės atvejai.

Todėl apibendrinant pateiktą analizę galima sakyti, kad smurtas artimoje aplinkoje yra ne tik viena iš opiausių problemų visuomenėje, bet ir jautriausias klausimas, kuomet kalbama apie

[136] Jakštienė *op.cit.*, 107.
[137] *Ibid.*
[138] The Criminal Procetution Process https://www.womensaid.org.uk/the-survivors-handbook/police-and-thecps/#1447870636740-d1028b1c-a788
[139] „Law to protect family and prevent violence against women“, Law No.6284, (Date of Acceptance: 8/3/2012) http://www.lawsturkey.com/law/law-to-protect-family-and-prevent-violence-against-woman-6284
[140] The Penal Code of Turkey https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)011-e
[141] Oleg Fedosiuk, *Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje*, Jurisprudencija, (21(13) 2001) 152
[142] *Ibid.*

šeimos santykius, teisę į privatumą bei teisėtų interesų užtikrinimą. Socialinė sistema ir jos kitimas daro smurto reiškinį lengviau atpažįstamą, galbūt mažiau toleruojamą visuomenėje, tačiau dar vis išlieka spragų, dėl kurių jis smurtas tampa latentišku dėl atvejų, kuomet asmenys galbūt netiki teisingumu arba bijo kreiptis į atitinkamas institucijas. Tam, kad būtų užtikrintos asmens teisės, reikalinga išimtis, kuomet valstybė galėtų padėti užtikrinti teisingumą viešo kaltinimo tvarka, būtent dėl visuomeninės reikšmės ir smurto artimoje aplinkoje ryšio.

2. IKITEISMINIO TYRIMO PRADŽIA PAGAL PROKURORO REIKALAVIMĄ: PROBLEMOS IR PRAKTINĖ ANALIZĖ

Ikiteisminis tyrimas pagal prokuroro reikalavimą praktikoje yra pradedamas gana retai. Tai patvirtina ir santykinai negausi toliau pateikiamų teismų praktikos pavyzdžių analizė. Būtent šioje darbo dalyje analizuojami tam tikri ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą probleminiai – diskusiniai klausimai.

2.1. Prokuroro reikalavimo forma

„Ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijoje prokuroras yra subjektas, sprendžiantis, ar egzistuoja pagrindai atlikti ikiteisminį tyrimą <...>“ [143] Kaip minėta, jeigu BPK 167 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos turi visuomeninę reikšmę ar jomis padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų, ir nėra nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo, ikiteisminis tyrimas dėl šių veikų privalo būti pradėtas prokuroro reikalavimu (BPK 167 str. 2 d.). Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad „<...> *prokuroro reikalavimas – tai baudžiamojo proceso pradėjimo forma, skirta viešajam interesui ginti, o nukentėjusio asmens pareiškimas ir jo teisėto atstovo skundas skirti privačiam interesui ginti. Šios teisėtos baudžiamojo proceso pradėjimo formos neturi būti suprantamos kaip viena kitą paneigiančios, jos yra skirtos žmogaus ir asmens teisėms bei laisvėms, visuomenės ir valstybės interesams ginti.”*[144] Taigi prokuroras privalo priimti sprendimą, esant BPK nurodytiems pagrindams.

Teismų praktikoje nurodyta, kad *„ <...> procesas galimas tik esant motyvuotam prokuroro reikalavimui, išdėstytam procesiniame dokumente.“*[145] Šie svarbūs motyvai yra nurodomi prokuroro reikalavime. Kita vertus, pats prokuroro reikalavimas Baudžiamojo proceso kodekse nėra įvardintas kaip atskiras procesinis dokumentas. Mokslinėje doktrinoje buvo nurodoma, kad prokuroro reikalavimas gali būti išreiškiamas arba rezoliucija, arba atskiru rašytiniu dokumentu, arba nutarimu. [146] Todėl tokiais atvejais prokuroro reikalavimas būdavo įforminamas skirtingomis procesinių dokumentų formomis. Manytina, tai apsunkindavo padėtį. Visų pirma, nebūdavo tikslumo. Nesant tikslumui yra paliekama erdvė interpretacijoms, kurios nėra teisiškai tinkamas dalykas.

---

[143] Matuizienė, *supra note*, 10:120.
[144] Konstitucinio Teismo nutarimas, *supra note*, 9.
[145] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-139-511/2020, Eteismai, žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://eteismai.lt/byla/148995428740782/2K-139-511/2020
[146] Ažubalytė ir kt., *supra note*, 11: 11.

Be to, reikėtų pabrėžti, kad esant BPK 167 straipsnio 2 dalyje nurodytiems pagrindams, prokuroro reikalavimas gali būti priimtas ir esant pateiktam nukentėjusiojo skundui arba jo teisėto atstovo pareiškimui. Nustačius nurodytus prokuroro reikalavimo pagrindus, nesvarbu, ar yra pateiktas nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo pareiškimas, prokuroras *ex officio* turi užtikrinti viešojo intereso gynybą.[147]

Pagal suvestinę Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos redakciją *„prokuroro reikalavimas įforminamas atskiru dokumentu arba nutarimu, kuriame nurodomi motyvai, pagrindžiantys, kad veika turi visuomeninę reikšmę ar kad ja padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų“* [148] (8 p.). Kaip atskiro dokumento prokuroro reikalavimo forma yra patvirtinta Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu. [149] Prokuroro reikalavimo formoje turi būti nurodomi bendri dalykai, tokie kaip: data, vieta, prokuratūros pavadinimas bei prokuroro vardas ir pavardė, taip pat pareiškėjo asmens duomenys. Be abejonės turi būti aiškiai, bet trumpai aprašyta nusikalstama veika, dėl kurios ikiteisminis tyrimas turi būti pradėtas pagal Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalį. Tačiau to nepakanka, norint tyrimą pradėti minėtuoju reikalavimu. Reikia nurodyti motyvus bei priežastis, dėl kurių prokuroro reikalavimu turėtų būti pradėtas ikiteisminis tyrimas. Todėl tik nusikalstamos veikos apibūdinimas nėra pakankama priežastis reikalavimui kildinti. Rezoliucinėje dalyje prokuroras rodo, jog pradeda ikiteisminį tyrimą prokuroro reikalavimu, taip pat trumpai aprašo nusikalstamą veiką ir nurodo, dėl kokios nusikalstamos veikos pagal Baudžiamąjį kodeksą ir jo atitinkamą straipsnį yra pradedamas ikiteisminis tyrimas. Taipogi prokuroro reikalavimo formos pabaigoje yra nurodomas pavedimas atlikti tyrimą konkrečiai ikiteisminio tyrimo įstaigai. [150] Todėl esant situacijai, kuomet svarstomas ikiteisminio tyrimo pradėjimas prokuroro reikalavimu, svarbu tinkamai užpildyti šią reikalavimo formą.

Ankstesnėje teismų praktikoje buvo nurodoma, kad *„BPK nenustatyta, kokia konkrečiai forma turi būti išreikštas prokuroro reikalavimas, <...> nustatytai bent vienai aplinkybei, pradėti ikiteisminį tyrimą. Tačiau tada, kai ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras turi surašyti motyvuotą sprendimą, paprastai yra priimamas nutarimas (BPK 30 straipsnis), kuriame turi būti nurodyti išsamūs argumentai, pagrindžiantys BPK <...> nustatytos bent vienos aplinkybės buvimą.”*[151] Šiuo metu pagal Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo

[147] Matuizienė, *supra note,* 10:121.
[148] Rekomendacija, *supra note*, 51: 8p.
[149] Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymas „Dėl baudžiamojo proceso dokumentų formų patvirtinimo“, E-seimas, žiūrėta 2022 m. spalio 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a967f6d0906f11e48028e9b85331c55d/asr
[150] Rekomendacija, *op. cit.*
[151] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258/2014, Eteismai, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 25 d. https://eteismai.lt/byla/166013134464160/2K-258/2014 ir Lietuvos Aukščiausiojo

tvarkos[152] reguliavimą prokuroro nutarimu ikiteisminis tyrimas pradedamas, kai *„priimamas sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą dėl pagal realiąją ar idealiąją sutaptį padarytų nusikalstamų veikų arba dėl dviejų ar daugiau asmenų padarytų skirtingų nusikalstamų veikų, kai dėl vienų veikų sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą gali būti įforminamas rezoliucija ir (ar) tarnybiniu pranešimu, o dėl kitų veikų – prokuroro reikalavimu“* [153](10.2. p.). Kitais atvejais, prokurorai surašo nustatytos formos prokuroro reikalavimą.

Bet kuriuo atveju prokuroro reikalavimas pradėti ikiteisminį tyrimą turi būti išreikštas rašytine forma. Viename iš teismų praktikos pavyzdžių buvo analizuojamas klausimas dėl prokuroro reikalavimo pradėti ikiteisminį tyrimą rašytinės formos. *„ <....> prokuroro reikalavimas pradėti ikiteisminį tyrimą išreiškiamas atskiru rašytiniu dokumentu arba nutarimu, kuriame privalo būti nurodyti motyvai, pagrindžiantys, kad veika turi visuomeninę reikšmę ar kad ja padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali apginti teisėtų savo interesų. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. 1-110 patvirtintose rekomendacijose dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos taip pat yra nustatyta rašytinė prokuroro reikalavimo forma, kurioje privalo būti išdėstyti motyvai ir pagrindai. Prokuroro rašte, kuriame keičiamas kaltinimas į BK 140 straipsnio 1 dalį nenurodyti tokio kaltinimo pareiškimo pagrindai ir motyvai, todėl akivaizdu, kad byloje nėra nei nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo, nei prokuroro reikalavimo tęsti baudžiamąjį procesą pagal BK 140 straipsnio 1 dalį, todėl yra BPK 3 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodyta aplinkybė dėl kurios baudžiamasis procesas negalimas.“*[154] Taigi prokuroro reikalavimo pradėti ikiteisminį tyrimą forma turi būti rašytinė, tačiau reikėtų atkreipti dėmesį ir į ankstesnę teismų praktiką. Joje buvo nurodoma, kad BPK nėra numatyta, kokiu procesiniu dokumentu prokuroras privalo išreikšti reikalavimą pradėti tyrimą. Pagal teismų praktiką, bendrąja prasme, prokuroro reikalavimas - valinis sprendimas.[155] Todėl tuo atveju, kai prokuroras surašo nutarimą, kuriame nurodomas sprendimas (reikalavimas) pradėti ikiteisminį tyrimą, tai nėra ir negali būti laikoma neteisėtu dokumentu. Prokuroro nutarimo, kaip procesinio dokumento forma, numatyta Baudžiamojo proceso kodekso nuostatose, ir turi būti motyvuota.[156]

Teismo 2010 m. gegužės 25 d. nutarimas baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178/2010 , Eteismai, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 29 d. https://eteismai.lt/byla/156799572826560/2K-178/2010

[152] Rekomendacija, *supra note*, 51.

[153] *Ibid* 10.2. p.

[154] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-476-497/2019, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1769226

[155] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-191/2013, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/661773

[156] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254/2011, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/214433

Dar vienas prokuroro reikalavimo formos klausimas buvo svarstomas kitoje byloje. Joje prokuroro reikalavimu buvo pripažintas prokuroro pavedimas ikiteisminio tyrimo institucijai – policijai atlikti ikiteisminį tyrimą. [157] Dėl to būtų galima prieštarauti. Manytina, kad prokuroro pavedimas neturėtų būti prilyginamas prokuroro reikalavimui pradėti ikiteisminį tyrimą. Tai iškreiptų ir pačio reikalavimo, ir pavedimo "formas". Taip pat išplėstų galimybę prokuroro reikalavimą įforminti skirtinguose procesinių dokumentų formose. Manytina, prokuroro reikalavimas pradėti ikiteisminį tyrimą turi būti įforminamas, kaip jau buvo nurodyta, laikantis Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos[158] nuostatų. Nurodytus prieštaravimus būtų galima patvirtinti ir dar vienu teismų praktikos pavyzdžiu, kuriame paminėta, kad buvo sutapatintas pavedimas *„<...> atlikti ikiteisminį tyrimą ir prokuroro reikalavimo atlikti ikiteisminį tyrimą institutus, kurie iš esmės yra skirtingi <...>".*[159] *„<...> kad tas pavedimo papildymas nevisiškai atitinka BPK 409 straipsnio 1 dalies nuostatas, nes jame nenurodyta, dėl kurios iš aptariamoje normoje išvardintų dviejų priežasčių prokuroras pradeda baudžiamąjį procesą. BPK 409 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad prokuroras privalo pradėti baudžiamąjį procesą dėl BPK 407 straipsnyje nurodytų veikų (BK 140 straipsnio 1 dalyje, 165 straipsnio 1 dalyje numatytos veikos į tą sąrašą patenka) nepriklausomai nuo to, ar yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, jeigu tos veikos turi visuomeninę reikšmę ar jomis padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti savo teisėtų interesų."*[160] Prokuroro pavedimo negalima tapatinti su prokuroro reikalavimu pradėti ikiteisminį tyrimą. [161] Rekomendacijoje nurodyta, jog pavedimas dėl ikiteisminio tyrimo atlikimo įforminamas rezoliucija ant gauto pareiškimo apie nusikaltimą, taip pat ant tarnybinio pranešimo, ant prokuroro nutarimo arba reikalavimo rezoliucinėje dalyje, arba tiesiog atskiru dokumentu.[162] Bet kuriuo atveju sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą turi būti formuluojamas aiškiai. *„<...> prokuroras po minėto UAB „B" ūkinės finansinės veiklos tyrimo atlikimo ir 2014 m. gegužės 29 d. specialisto išvados gavimo, nustatę, kad valstybė 2, 6, 7, 15 numeriais pirmosios instancijos teismo nuosprendyje aprašytose nusikalstamose veikose („epizoduose") dėl galimai BK 182 straipsnio 1 dalyje numatytų nusikalstamų veikų padarymo galėjo patirti turtinę žalą, nesikreipė į atitinkamą valstybės instituciją, šiuo atveju į Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI), siūlydami jos atstovui pateikti atitinkamą skundą ar pareiškimą. Toks*

[157] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. liepos 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-624/2007, Eteismai, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 16 d. https://e-teismai.lt/byla/179147959324338/2K-624/2007
[158] Rekomendacija, *supra note,* 51.
[159] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-146/2010, Eteismai, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 16 d. https://eteismai.lt/byla/230116577224535/2K-146/2010
[160] *Ibid.*
[161] *Ibid*.
[162] Rekomendacija, *op.cit.*

dokumentas į bylą nebuvo pateiktas ir VMI atstovo iniciatyva. Byloje taip pat nėra jokių duomenų apie tai, kad prokuroras būtų pateikęs reikalavimą pradėti/tęsti ikiteisminį tyrimą pagal BK 182 straipsnio 1 dalį dėl 2, 6, 7, 15 numeriais nuosprendyje aprašytų nusikalstamų veikų, t. y. šios baudžiamosios bylos medžiagoje dėl to nėra jokių prokuroro nutarimų, ar bent rezoliucijų ar kitų dokumentų. "[163] Tai parodo nekonkretumą, kadangi reikalavimą prilygina tiek su nutarimu, tiek su rezoliucija, tiek su kitu procesiniu dokumentu.

Atliekant tyrimą, buvo apklaustos Vilniaus apygardos prokuratūros respondentės. Respondenčių buvo paklausta apie prokuroro reikalavimo pradėti ikiteisminio tyrimo įforminimą procesiniame dokumente ir kokios vyrauja problemos. Respondentė Nr. 1 nurodė, kad aiškių problemų šiuo metu nėra. Kadangi šiuo metu yra atitinkami šablonai, todėl reikia tik teisingai viską užpildyti. Tiesa, pripažino, kad prokuroro reikalavimo pradėti ikiteisminį tyrimą forma anksčiau buvo netiksli, ji nebuvo patvirtinta. Respondentė Nr. 2 buvo priešingos nuomonės. Pasak jos, prokuroro reikalavimo forma iš viso nėra reikalinga. Pasak jos, prokuroro reikalavimas pradėti ikiteisminį tyrimą yra perteklinis, kadangi ikiteisminis tyrimas dažniausia pradedamas pareigūnų iniciatyva. Vienas iš dažniausių atvejų, kada pareigūnai pagal gautą iškvietimą arba gavus atitinkamą pareiškimą pradeda ikiteisminį tyrimą. Tam nėra reikalingas prokuroro reikalavimą. Respondentės nuomone, būtent ši ikiteisminio tyrimo pradėjimo forma yra labiau formalus dalykas, kurio galbūt verta net atsisakyti. Respondentės Nr. 2 patirtyje, per kone 30 metų darbo prokuratūroje, ikiteisminį tyrimą prokuroro reikalavimu pradėjo tik vieną kartą.

Apibendrinant pateiktą analizę, galima nurodyti, kad šiuo metu prokuroro reikalavimo pradėti ikiteisminį tyrimą įforminimo klausimas yra išspręstas ir įgyvendinamas, remiantis Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos nuostatomis.

2.2. „Visuomeninės reikšmės" analizė

Kaip jau darbe buvo ne vieną kartą minėta, BPK numatytais atvejais, kada *„ <...> veikos viršija privačių interesų ribas ir įgyja visuomeninę reikšmę, baudžiamąjį procesą dėl šių veikų turi teisę (aut. Pastaba – šiuo metu privalo) pradėti ir prokuroras, nesvarbu, ar yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas <....>"*[164]. Nusikalstama veika tokiu atveju tampa reikšminga ne tik nukentėjusiajam, tačiau ja yra pažeidžiama ir platesnės visuomenės dalis bei jos

[163] Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-233-658/2022, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2081151
[164] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234/2006, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/59986

interesai, tad baudžiamasis procesas dėl veikos išeina iš privataus intereso įtakos ribų. [165] Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad šis pagrindas yra susijęs konkrečiai tik su visuomene. Tačiau nagrinėjant šį atvejį detaliau pastebėtina, kad tai yra iš tiesų plataus spektro pagrindas, reikalaujantis analizės. Teismų praktikoje iš tiesų gana retai sutinkami atvejai dėl prokuroro reikalavimo pradėti ikiteisminį tyrimą. Šiais atvejais svarbu suprasti, kad „visuomeninė reikšmė“ yra ne vienas nusikalstamos veikos požymis. Kaip minėta, ji turi būti siejama su*„<...> su įvairiais nusikalstamos veikos požymiais ir įvairiomis jos padarymo aplinkybėmis: sprendžiant, ar nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, kiekvienu atveju būtina įvertinti, kokie padariniai visuomenei, valstybei ir teisinei sistemai galėtų atsirasti, jeigu dėl šios veikos ir kitų analogiškų veikų baudžiamasis procesas nebūtų pradėtas <...>“*[166].

Ganėtinai įdomų atvejį nagrinėjo S. Zaksaitė daktaro disertacijoje „Sukčiavimo sporto srityje paplitimas ir prevencijos problemos“[167]. Jis susijęs su Baudžiamojo kodekso 182 straipsniu[168]. Buvo nagrinėjama situacija, kada *„Lietuvos krepšinio federacijos sudaryta specialioji komisija konstatavo, kad Palangos „Naglio“ žaidėjai dalyvavo lažybose dėl savo rungtynių ir rekomendavo imtis priemonių, kad ateityje tokių dalykų nebūtų. <...> Specialioji komisija surinko ir ištyrė su minėtais įvykiais susijusią medžiagą. Komisija konstatavo, kad „Naglio“ žaidėjai dalyvavo lažybose dėl savo klubo rungtynių baigties <...> Komisijos nuomone, toks žaidėjų elgesys prasilenkia su sporto etikos ir garbingo žaidimo principais, daro žalą Lietuvos krepšinio įvaizdžiui, todėl negali būti toleruotinas <...>“* [169] Prokuratūros pozicija buvo tokia, kad trūko informacijos pradėti ikiteisminį tyrimą. Pasak S. Zaksaitės, ir jos darbe cituojamo šaltinio, *„ <...> vien ta aplinkybė, jog krepšininkai dalyvavo lažybose dėl rungtynių, kuriose patys žaidė, neleidžia daryti išvados, jog buvo padarytas nusikaltimas. Būtina papildoma informacija, kurią reikia aiškintis prieš pradedant ikiteisminį tyrimą arba jį pradėjus (pvz., ar lažybose dalyvavę krepšininkai žinojo jų baigtį, ar rungtynės vyko sąžiningai, ar buvo tyčia pralaimėta ir pan.).“*[170] Galima taip paantrinti autorei ir nesutikti su prokuratūros pozicija šiuo klausimu. Manytina, kad vien tas faktas, kad buvo nesąžiningi veiksmai, kuriais paveiktas varžybų rezultatas į norimą pusę, nesąžiningų statymų buvimas, ir neetiškas žaidėjų elgesys yra pakankamas pagrindas ikiteisminiam tyrimui pradėti. Be to, akcentuojant Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalį, kurioje paminėtas „visuomeninės reikšmės“ požymis bei tokiu atveju ikiteisminio tyrimo pradėjimas prokuroro reikalavimu. Iš tiesų krepšinis plačiąja prasme yra visuomeninę reikšmę

[165] Matuizienė, *supra note*, 10: 96.
[166] Konstitucinio Teismo nutarimas, *supra note*, 8.
[167] Salomėja Zaksaitė „Sukčiavimo sporto srityje paplitimas ir prevencijos problemos“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012)
[168] Baudžiamasis kodeksas, *supra note*, 20.
[169] Salomėja Zaksaitė, *op.cit.*, 126.
[170] *Ibid.*

turintis žaidimas. Visų pirma, – tai pagyvina ne tik Lietuvos sportą ir jo reikšmingumą, bet ir šalies, t. y. Lietuvos ekonomiką, kultūrą, žmonių požiūrį. Jau nuo seno krepšinis yra kone Lietuvos simbolis, todėl būtų keista nemanyti, kad tai neturi „visuomeninės reikšmės“ požymių. Kalbant apie ekonominius niuansus tikėtina, kad krepšininkai už tai gavo didelės vertės turtą.[171] Todėl tikėtina, kad šiuo atveju ikiteisminis tyrimas turėjo būti pradėtas pagal prokuroro reikalavimą. Atsižvelgiant į pateiktus duomenis, manytina, kad tai buvo iš tikrųjų „visuomeninę reikšmę“ turintis atvejis. Nuomonę dėl „visuomeninės reikšmės“ galima pagrįsti ir remiantis Konstitucinio Teismo nutarimu,[172] kuriame teigtina, kad *„vartojama formuluotė „nusikalstamos veikos turi visuomeninę reikšmę“ taip pat yra talpi. <...>“*.[173] Nesąžiningai žaidžiant krepšinį ir dalyvaujant tokiose lažybose, dėl kurių iš tiesų gali būti pasiektas atitinkamas rezultatas, manytina, yra visuomeninės reikšmės atvejis, susijęs su sportu.

Dar vienas teismų praktikos pavyzdys yra susijęs su šmeižimu (Baudžiamojo kodekso 154 straipsnis). Kauno apygardos teismas konstatavo, kad Baudžiamojo kodekso 154 straipsnyje nurodyta nusikalstama veika turi visuomeninės reikšmės požymių, todėl šioje byloje turi būti palaikomas valstybinis kaltinimas. Taip pat *“sprendžiant klausimą ar nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, kiekvienu atveju būtina įvertinti kokie padariniai visuomenei, valstybei ir teisinei sistemai galėtų atsirasti, jeigu dėl šios veikos ir dėl kitų analogiškų veikų baudžiamasis procesas nebūtų pradėtas.”*[174] Buvo teigiama, kad faktinės nusikalstamos veikos aplinkybės nesudarė pagrindo manyti, kad minėtoji nusikalstama veika iš tiesų turi visuomeninę reikšmę. Vien faktas, kad ir nukentėjusysis, ir kaltinamasis yra žinomi asmenys, o tam tikras komentaras yra paskelbtas internete, nesudaro pagrindo laikyti, kad tai yra visuomeninė reikšmė. Pažymėtina ir tai, kad dėl nusikalstamos veikos visuomenei plačiąja prasme arba valstybei jokių neigiamų padarinių neiškilo. Ir faktas, kad nukentėjusysis pats kreipėsi, rodo tai, kad asmuo pats gali apginti savo teisėtą interesą, o visuomeninės reikšmės toje nusikalstamoje veikoje nebuvo.[175] Kitas pavyzdys taip liudija apie nutartis apie „visuomeninės reikšmės“ buvimą. Šioje byloje kasatorė ginčijo, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas, pažeidžiant Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalies nuostatas, kadangi jos nusikalstama veika, pasak kasatorės, nėra susijusi su visuomenine reikšme. [176]*„Taigi vieni iš požymių, pagal kuriuos sprendžiama apie nusikalstamos veikos visuomeninę reikšmę, yra nukentėjusiojo teisinė padėtis, nusikalstamos veikos, už kurią*

[171] Salomėja Zaksaitė, *op.cit.*, 126.
[172] Konstitucinio Teismo nutarimas, *supra note*, 9.
[173] Konstitucinio Teismo nutarimas, op.cit.
[174] Kauno Apygardos teismo 2014 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-587-348/2014, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 18 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/814952
[175] *Ibid.*
[176] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-286-746/2015, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 30 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1058933

atsakomybė taikoma bendrąja tvarka, glaudžios sąsajos su nusikalstama veika, dėl kurios reikalingas nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, visuomenės susidomėjimas nusikalstama veika"[177] Prokuroro nuomone, nusikalstama veika, kuria buvo kaltinama kasatorė, visgi turi visuomeninę reikšmę. Šios nusikalstamos veikos padarymo metu ji buvo Lietuvos Respublikos Seimo nario žmona. Jos bei jos vyro nusikalstamos veikos sukėlė rezonansinį susidomėjimą visuomenėję, o dėl jų atliekamas tyrimas gana plačiai buvo aptarinėjamas žiniasklaidoje ir matomas susidomėjimas visuomenėje. Todėl ikiteisminis tyrimas dėl minėtojo atvejo buvo pradėtas prokuroro reikalavimu.[178] Be kita ko, vien tik faktas, kad visuomenė itin susidomėjo padaryta veika, o žurnalistai nenustojo publikuoti straipsnių išduoda tai, kad visuomenė buvo suinteresuota. Kitas gana svarbus momentas, kuris paminėtas byloje yra tas, kad įvykdyta nusikalstama veika buvo ne ko kito, o seimo nario žmonos, todėl tai dar kartą pabrėžė visuomenės suinteresuotumą. Tad teismai patvirtino visuomeninės reikšmės buvimą šioje situacijoje.

Kitu atveju kasatorius teigė, kad apeliacinės instancijos teismas iš tiesų nepagrįstai motyvavo, kad byloje nėra duomenų, kurie patvirtina, kad A.V.J. būtų žodžiu arba raštu pateikęs skundą. Be to manytina, kad tarp nuteistojo ir A.V.J. buvo tik buitinis konfliktas, kuris neturi visuomeninės reikšmės, o ikiteisminis tyrimas pradėtas tik dėl R.M. sumušimo. Kaip teigiama nutartyje, toje pačioje byloje nuteistasis buvo kaltinamas ne tik pagal Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalį, bet ir pagal Baudžiamojo kodekso 138 straipsnio 1 dalį. Smurtiniai veiksmai buvo naudojami prieš abu nukentėjusiuosius ir nuo to paties asmens, toje pačioje vietoje bei tuo pačiu laiku, tad šių nusikalstamų veikų tyrimas buvo glaudžiai susijęs tarpusavyje. Galima sakyti, kad nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį įgavo visuomeninę reikšmę, nes nuo šios nusikalstamos veikos tyrimo rezultatų tiesiogiai priklausė ir veikos prieš R. M nukentėjusįjį atskleidimas. Procesai dėl to paties asmens, tuo pačiu laiku ir toje pačioje vietoje prieš skirtingus nukentėjusiuosius padarytas veikas visiškai atitiko viešąjį interesą. [179]

Baudžiamojo proceso įstatyme nenurodyta, kokios konkrečiai bylos turi visuomeninę reikšmę. Todėl būtina atsižvelgti į tai, kad vien tik nukentėjusiojo einamos pareigos arba socialinis statusas savaime nenulemia visuomeninės reikšmės buvimo nusikalstamoje veikoje. Kaip minėta, įstatymui bei teismui visi žmonės, nepaisant jų veiklos rūšies, pobūdžio bei kitų aplinkybių, yra lygūs [180](Baudžiamojo proceso kodekso 6 straipsnio 2 dalis).[181] Procese buvo prašoma tęsti

[177] *Ibid*.
[178] *Ibid*.
[179] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-375/2008, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 10 d. https://eteismai.lt/byla/153176997169914/2K-375/2008
[180] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 metų sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26/2014, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/800541
[181] Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note*, 1.

ikiteisminį tyrimą pagal Baudžiamojo kodekso 145 straipsnio 1 dalį. Iš esmės buvo duomenų apie galimą nukentėjusiojo terorizavimą, kas vėlgi, yra visuomeninę reikšmę turinčių aspektų. Todėl ikiteisminiam tyrimui pradėtu reikalingas prokuroro reikalavimas. Taip pat, kasatorius nurodė, kad prokuroro rašte nebuvo nurodyta, kad ši veika turi visuomeninę reikšmę. Tokią išvadą padarė teismas bylą išnagrinėjus apeliacine tvarka. Vadinasi, kad apeliacinės instancijos teismas rėmėsi tik nukentėjusiojo einamomis pareigomis – t. y. teismo antstolio pareigomis ir nemotyvuotai konstatavo, kad ši nusikalstama veika yra susijusi su visuomenine reikšme. [182] Teismas, neįvertinęs įstatyme numatyto lygiateisiškumo principo pabrėžė, jog nukentėjusiojo einamos pareigos, t. y. teismo antstolio pareigos, yra prilygintos „visuomeninės reikšmės“ atvejui. Nepaisant kaltinamojo pozicijos, apeliacinės instancijos teismas tai pripažino kaip visuomeninės reikšmės atvejį.

„Visuomeninė reikšmė“ siejama ne su tam tikros, konkrečios nusikalstamos veikos požymiais, bet su jos padarymo aplinkybėmis. Pavyzdžiui, nusikalstamų veikų pavojingumas yra didesnis, kai padaromos kelios tarpusavyje susijusios nusikalstamos veikos.[183] Taipogi „visuomeninė reikšmė“ yra aiškinama ir procesiniu kriterijumi. Konkrečiau su nusikalstamų veikų atskleidimu bei įrodinėjimo ypatumais. Tais atvejais, kada padarytos kelios, tarpusavyje susijusios nusikalstamos veikos, tiek jų tyrimas, tiek įrodymų rinkimas yra taipogi susijęs. Kartais pasunkėja tam tikrų nusikalstamų veikų atskleidimas bei įrodinėjimas. [184]

Nukentėjusio asmens teisinė padėtis taipogi gali nulemti tam tikrus padarinius valstybei, visuomenei ir teisinei sistemai, kurių reikšmingumas lemia juos sukėlusios nusikalstamos veikos visuomeninę reikšmę. Viename iš atsiliepimų buvo teigiama, jog ikiteisminis tyrimas *„<...> buvo pradėtas prokuroro reikalavimu, nustačius ir šiame procesiniame sprendime motyvavus veikos visuomeninę reikšmę (teisėjos, kaip teisinės sistemos atstovės, pažeminimas).”*[185] Todėl iš paminėtų duomenų galima sakyti, kad teisinės sistemos atstovė, t. y. teisėja yra visuomenės dalis, o diskriminacija, kitaip tariant, pažeminimas, yra laikomas viešojo intereso pažeidimu, tad galima daryti prielaidą, kad tai yra nusikalstama veika, turinti visuomeninės reikšmės pagrindą. Teismas atribojo šmeižimo ir nuomonės turinį, kadangi nuteistoji R. V. neigė inkriminuotų veiksmų nusikalstamumą tuo pagrindu, esą, kad ji tik pakartojo liudytojo R. P. žodžius. Tačiau teismai nebuvo nustatę būtent tokios aplinkybės. *„<....> kita vertus, ji nesusijusi su nuteistosios kaltumo klausimu, nes šmeižimo nusikaltimo objektyviuosius požymius sudaro paskleidimas apie kitą*

[182] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26/2014, *op.cit.*
[183] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-146/2010, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 30 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/156900
[184] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2010, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/152535
[185] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171/2013, Eteismai, žiūrėta 2022 m. lapkričio 10 d. https://eteismai.lt/byla/8854195044778/2K-171/2013

žmogų tikrovės neatitinkančios informacijos nepriklausomai nuo to, koks yra tos informacijos šaltinis. Svarbu tai, kad kaltininkas suvoktų jo skleidžiamos informacijos neatitikimą tikrovei ir norėtų taip veikti. Būtent tokius nuteistosios R. V. veikos subjektyviuosius požymius ir nustatė žemesnės instancijos teismai."[186] Vertinant šią situaciją, teisėjo, tarp jų ir teismo pirmininko, šmeižimas, skleidžiant tikrovės neatitinkančią informaciją, o ypač, su teisingumo vykdymu susijusią informaciją, vertintinas kaip nusikalstama veika, turinti visuomeninę reikšmę. Pagal Konstitucijos 109 straipsnį teisingumo vykdymas priklauso teismams. Teisėjai bei teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi bei nagrinėdami bylas klauso tik įstatymo. Nuteistoji R. V., paskleisdama melagingą bei klaidinančią informaciją apie teismo pirmininkę paneigė pačią Konstituciją. Pateiktos informacijos turinio pagrindinė esmė yra papirkimas, bet ne teisingumo vykdymas. Todėl tai parodo, jog šių pamatinių teisinės valstybės principų galimai ir nėra laikomasi.

Taip pat dėl R. V. informacijos pasikleidimo, ši informacija tapo žinoma gana didelei asmenų grupei, pasiekė ir žurnalistus. Todėl prokuroras pagrįstai įžvelgė visuomeninę reikšmę šioje situacijoje. [187] Viešieji interesai, kaip įstatymo saugoma vertybė, gali būti suprasta ir kaip visuomenės suinteresuotumas. Tiek valstybės tarnautojai, tiek viešojo ar net privataus sektoriaus atstovai, gali spręsti įvairius bei svarbius klausimus, susijusius su visuomene.[188]

Dar vienu atveju 2021 metais buvo priimtas sprendimas ir Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro surašytas reikalavimas pradėti ikiteisminį tyrimą. Prokuroro reikalavime buvo nurodyta, kad ikiteisminiame tyrime D. Ž. įtariama, kad būdama vadove bei valstybės tarnautoja, tiesiogiai pavaldžia ir atsakinga tam tikriems aukštesnės grandies asmenims, galimai padarė nusikalstamas veikas, kurios yra numatytos Baudžiamojo kodekso 216 straipsnio 1 dalyje, 300 straipsnio 1 dalyje. Atliekant tyrimą toliau buvo nustatyta, kad D. Ž. galimai padarė ir dar vieną nusikalstamą veiką, kuri numatyta Baudžiamojo kodekso 184 straipsnio 3 dalyje. Prokuroro nuomone, atsižvelgus į atvejį, kad (duomenys neskelbtini), kurios turtas galimai buvo iš tiesų iššvaistytas, yra viešasis juridinis asmuo, kurios savininkė yra valstybė, kuri finansuojama iš Lietuvos valstybės biudžeto. Jos tikslas padėti vykdyti (duomenys neskelbtini) funkcijas bei misiją būti (duomenys neskelbtini), taip pat ir tai, jog galimas turto iššvaistymas yra susijęs ir su kitomis nusikalstamomis veikomis, kurių tyrimas bei įrodinėjimas pasunkėtų, jeigu būtų neatliekamas tyrimas dėl galimo turto

[186] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, *supra note*, 185.
[187] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo *op. cit.*
[188] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-489/2022, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2093886

iššvaistymo.[189]. Toliau byloje minėta, kad D. Ž. galimai padarytos nusikalstamos veikos yra tarpusavyje glaudžiai susijusios. Tai sukėlė ir didelį visuomenės susidomėjimą dėl pastarosios situacijos. Viena iš Lietuvos Respublikos prokuratūros priedermių yra ginti viešąjį interesą, todėl įvertinus visas nurodytas aplinkybes, ikiteisminio tyrimo pradėjimas dėl D. Ž. galimo turto iššvaistymo iš (duomenys neskelbtini) turėjo visuomeninę reikšmę. [190]

„Visuomeninės reikšmė“ kriterijus buvo svarstoma ir rezonansinėje byloje, apie kurią nuo 2015 metų buvo „paskelbta nemažai publikacijų, kurias pateikia įvairūs autoriai įvairiose žiniasklaidos priemonėse,[191] tokiose kaip: „<...> „Youtube“, „faktai.lt“, „laisvaslaikrastis.lt“, „ekspertai.eu“, „zynios.lt“, Jungtinių Amerikos Valstijų laikraštyje „Bičiulystė“, Lietuvoje ir užsienyje paskelbtuose apelianto penkiuose internetiniuose tinklaraščiuose.“ [192] Teisėjas tiek teisme, tiek už jo ribų savo elgesiu turi išsaugoti bei stiprinti visuomenės, teisės profesijos atstovų, bylos šalių pasitikėjimą tiek teisėjo, tiek teismo nešališkumu. Savo veikloje teisėjas turi vengti netinkamo elgesio. Taip pat teisėjas turi elgtis taip, kad jo paties elgesys neprieštarautų teisėjo pareigų orumui, turi būti rodomas tinkamas pavyzdys bei skatinamas aukštų teisėjo elgesio standartų įgyvendinimas, siekiant sustiprinti visuomenės pasitikėjimą teismu, kuris yra svarbiausias teisėjų nepriklausomumo apsaugos pagrindas. [193] Todėl tai, kad teisėjas padarė nusikalstamą veiką ir situacija buvo nuolatos aptariama socialinėje erdvėje, parodo visuomenės susidomėjimą. Be jokios abejonės, teisėjas yra teisingumo užtikrinimo garantas, todėl jis turi būti pavyzdžiu visuomenėje. Netinkamu teisėjo elgesiu yra paminamas teisėjo vardas, nešališkumas, todėl teismas šią nusikalstamą veiką pripažino veika, turinčia visuomeninės reikšmės.[194]

Prie visuomeninę reikšmę turinčių nusikalstamų veikų priskirtinos ir veikos, susijusios su organizuotomis grupuotėmis arba nusikalstamu susivienijimu. Kaip antai prokuratūros internetinėje erdvėje paminėta, kad *„<....> nusikalstamų veikų, padarytų organizuotų grupių ir nusikalstamų susivienijimų bei jų narių, dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų bei dėl nusikalstamų veikų, turinčių didelę visuomeninę reikšmę.“*[195] Todėl tikėtina, kad nusikaltimai, susiję su didesniu pavojingumu, nusikalstamos grupuotės atveju bus visada laikoma, kad tai yra visuomeninę reikšmę turinčios veikos.

---

[189] Lietuvos Apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-616/2021, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1972819
[190] *Ibid.*
[191] Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 19 d. Nr. 1A-27-574/2020, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1897692
[192] *Ibid.*
[193] *Ibid.*
[194] *Ibid.*
[195] „Lietuvos prokuratūros kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija padaliniai švenčia 25-ąsias veiklos metines“, Prokuraturos.lt, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://prokuraturos.lt/lt/lietuvos-prokuraturos-kovos-su-organizuotu-nusikalstamumu-ir-korupcija-padaliniai-svencia-25-asias-veiklos-metines/5788

Atkreiptinas dėmesys ir į kultūros vertybes. Tą pabrėžia ir respondentė Nr. 1. Kalbant apie visuomeninę reikšmę, respondentė išskyrė dažniausius atvejus, kurie susiję su kultūra, paveldu. Prokurorė teigė, kad kultūra mums, kaip piliečiams, yra labai svarbi, prokuroras stoja ginti tokį viešąjį interesą ir ikiteisminį tyrimą pradeda reikalavimu. Dažniausi atvejai būna susiję su įvairių ženklų piešimu ant kultūros statinių, kultūros objektų sudarkymu ir išniekinimu, tam tikrų kultūros paveldo objektų apgadinimu. Kaip teigė respondentė, didžioji dalis nusikaltimų, dėl kurių pradedamas ikiteisminis tyrimas pagal prokuroro reikalavimą, yra būtent tokie. Pavyzdžiui, atvejis dėl A. Ramanausko – Vanago atminimo paniekinimo. Policijoje buvo gautas žurnalisto pranešimas, kuriame buvo nurodyta, kad tam tikrame socialiniame tinkle buvo patalpinta nuotrauka, kurioje vaizduojamas A. Ramanauskas – Vanagas ir kartu pateikiama galimai šmeižiamojo pobūdžio informacija. Buvo atsisakyta pradėti ikiteisminį tyrimą, nes nebuvo gautas nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo pranešimas. Tačiau šiuo atveju Šiaulių apylinkės prokuratūra įvertino gautus duomenis ir panaikino sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo atsisakymo ir savo ruožtu pradėjo tyrimą. Tyrimas buvo pradėtas prokuroro reikalavimu, kadangi buvo įvertinta ir nustatyta, kad galima nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę.[196]

Respondentė Nr. 2 pateikė taip pat tikrus pastebėjimus dėl visuomeninės reikšmės atvejų atpažinimo. Pavyzdžiui, jeigu yra smurtas prieš vaikus, išnaudojimas, o prokurorai apie tokią nusikalstamą veiką sužino iš spaudos, komunikacijos šaltinių ir panašiai- toks atvejis yra sekamas ir stebimas. Problemos tokiais atvejais kyla, tikrinant informaciją. Ar visuomenei pateikta informacija yra tikra, ar visgi melaginga. Gana sudėtinga atpažinti tokius faktus ir priimti motyvuotą sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą. Taip pat respondentė Nr. 2 paminėjo situaciją, kada pasitelkdami informaciją iš dienraščių arba kitų komunikacijos priemonių, prokurorai pradeda ikiteisminį tyrimą savo ruožtu dėl visuomeninės reikšmės buvimo. Gali būti, kad dėl pateiktų melagingų žinių bus kaltinamas asmuo, kuris yra žinomas visuomenei, tačiau iš tiesų neturintis nieko bendro su minėta nusikalstama veika. Tuomet žinomas asmuo, kuris buvo įtariamuoju tampa nukentėjusiuoju. Dėl melagingų žinių asmuo kaltinamas nebūtais dalykais, savo laiką eikvoja procesui, taip pat patiria nemalonumus ne tik prieš save ar savo giminaičius, bet ir prieš kolegas ir apskritai prieš visuomenę. Kadangi yra žinomas, apie jį netyla dienraščiai, jis, nors ir nepagrįstai, bet tampa „kaltinamuoju“ visuomenėje. Tokiu atveju asmuo ieškos žalos iš valstybės. Tačiau vėlgi, kaip ir minėjo respondentė Nr. 2, susipažinti su aktualiomis naujienomis prokurorai turi kasdieną. Ne ką mažiau ir reaguoti į tai. Bet tai ir yra kraštutinis atvejis vertinant situacijas, kadangi yra plona riba tarp teisingo sprendimo ir priešingai – neteisingo. Todėl

[196] „Atliekamas ikiteisminis tyrimas dėl galimo A. Ramanausko- Vanago atminimo paniekinimo“, Prokuraturos.lt, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://prokuraturos.lt/lt/atliekamas-ikiteisminis-tyrimas-del-galimo-a.ramanausko-vanago-atminimo-paniekinimo/6214

nagrinėjant situacijas svarbu patikrinti informaciją ir atskirti, ar tai yra teisinga informacija, ar pagrįsta netiksliai duomenimis, t. y. nebūtais dalykais. Pavyzdžiui, galima paminėti situaciją dėl seksualinio priekabiavimo, apie kurį buvo sužinota iš viešoje erdvėje buvusių pranešimų. Vilniaus apylinkės prokuratūra prokuroro reikalavimu pradėjo tyrimą dėl galimo seksualinio priekabiavimo. Prokuroro reikalavimo motyvai buvo susiję su tuo, kad buvo atliktas patikrinimas dėl galimai patirto seksualinio priekabiavimo aplinkybių viešoje erdvėje. Įvertinus aplinkybes, jų mastą bei kitus proceso sprendimui priimti reikalingus bei reikšmingus duomenis, buvo konstatuota, kad visų ištirtų aplinkybių visuma yra pagrįstas pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą pagal prokuroro reikalavimą, veikai turint visuomeninę reikšmę. Įtarimai dėl galimo seksualinio priekabiavimo pastaruoju metu buvo pasirodę viešojoje erdvėje ne kartą, Juose buvo minimi ypač garsūs menininkai.[197] Atsižvelgiant į šią situaciją galima patvirtinti, kad tokios nusikalstamos veikos, kaip aukščiau paminėtoje situacijoje, yra visuomeninės reikšmės atspindys.

Išanalizavus teismų praktikos pavyzdžius bei respondenčių atsakymus, visuomeninė reikšmė vertinama individualiai pagal kiekvieną situaciją. Teismų praktikoje dažnai surandama bylų, kuriuose visuomeninė reikšmė atsispindi asmens žinomume, jo atvaizdu visuomenėje. Taip pat ne tik dėl žinomų ir garsių asmenų, bet ir rezonansinių bylų. Atgarsius visuomenėje sukeliančios bylos taip pat laikytinos visuomenine reikšme. Pagal apklaustas respondentės, visuomeninė reikšmė dažniausia yra siejama ne tik su aukščiau paminėtais dalykais, bet ir su kultūra, su mūsų paveldu, kurį taip pat reikia ginti nuo nusikalstamų veikų.

2.3. Atvejų, kai asmenys dėl svarbių priežasčių negali užtikrinti savo teisių ir teisėtų interesų gynybos praktinė analizė

Konstitucinio Teismo nutarime yra nurodyta, kad iš Konstitucijos kyla valstybės priedermė saugoti visus asmenis bei visuomenę nuo nusikalstamų veikų, nuo nusikalstamų kėsinimųsi. [198] Taip pat *„asmens teisė į tinkamą teisinį procesą suponuoja kiekvieno asmens, manančio, kad jo teisės pažeistos dėl nusikalstamos veikos, teisę ginti savo teises teisme ir valstybės pareigą užtikrinti veiksmingą šios asmens teisės įgyvendinimo mechanizmą.“*[199] Žmogaus teisės yra svarbus demokratinės valstybės pagrindas. Būtent tam tikrų nusikalstamų veikų padarymo atvejais, kai asmuo pats dėl svarbių priežasčių negali užtikrinti savo teisių ir teisėtų interesų gynybos, prokuroras privalo tai užtikrinti. Teismų praktikoje sutinkama santykinai mažai

[197] „Prokuroro reikalavimu pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl galimo seksualinio priekabiavimo“, Slaptai.lt, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://slaptai.lt/prokuroro-reikalavimu-pradetas-ikiteisminis-tyrimas-del-galimo-seksualinio-priekabiavimo/
[198] Konstitucinio Teismo nutarimas, *supra note*, 9.
[199] *Ibid.*

pavyzdžių, kada prokuroras pradeda ikiteisminį tyrimą, siekiant apginti nurodytų asmenų teises ir teisėtus interesus, t. y. pagal BPK 167 straipsnio 2 dalyje nurodytą pagrindą.

Esant situacijai, kuomet žala padaryta asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių iš tiesų negali ginti savo teisėtų interesų, prokuroras nepaisant to, ar yra nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo pareiškimas, ar ne, dėl atitinkamų veikų privalo pradėti baudžiamąjį procesą.[200] Nepaisant fakto, kad nėra nukentėjusiojo skundo, prokuroras kaip viešojo intereso gynėjas imasi pradėti tyrimą prokuroro reikalavimu ir tokiu atveju atstovauja nukentėjusiojo interesus. Tačiau kaip ir minėta pirmosios darbo dalies teorinėje analizėje, tam turi būti specifinės, svarbios ir ypatingos priežastys.

Atkreiptinas dėmesys, kad dažniausiai susiduriama su situacijomis, kai privaloma pradėti ikiteisminį tyrimą dėl Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 1 dalyje įvykdytų veikų, nuo kurių nukentėjo asmenys su psichikos ar fizine negalia. Kaip teigia E. Matuizienė, *„<...> asmenų su psichikos ar fiziniais sutrikimais teisinė padėtis a priori yra sudėtingesnė, o jų interesų apsauga reikalauja didesnio dėmesio.“*[201] Konkretus pavyzdys apie psichinį sutrikimą būtų nutartyje Nr. 1A-195-366/2018. Nukentėjusiosios tėvas teigė, kad pastaroji yra linkusi meluoti, prisigalvoti to, ko nebuvo. Pasak eksperto, pokalbio metu su nukentėjusiąja suprato, kad ji turi psichinę negalią. Tokiai išvadai pritarė ir apeliacinės instancijos teismas. Teigiama, kad *„iš pačių ikiteisminio tyrimo metu įtariamaisiais apklaustų P. T. ir K. R. parodymų matyti, jog jie D. A. apibūdino kaip nesveiką, nestabilią, su kažkokiais psichinės būsenos trūkumais (4 t., b.l. 3; 3 t., b.l. 8). Iš ekspertizės akto matyti, kad psichine liga nukentėjusioji serga jau ilgą laiką – apie 17 metų ir iš liudytojais apklaustų jos kaimynų akivaizdu, kad apie nukentėjusiosios negalią buvo viešai žinoma.“*[202] Iš nutarties pastebėta, kad nors ir iš pirmo žvilgsnio nukentėjusioji nesukėlė įtarimų, kad serga psichine liga, tačiau atlikus tam tikrus procesinius veiksmus pastebėta, kad psichinė būsena turi trūkumus. Todėl ypač svarbu atkreipti dėmesį į žmogaus elgesį ne tik paviršutiniškai. Kuomet nukentėjusiojo psichinė būklė yra prasta, svarbu, kad jo teisės būtų įgyvendintos tinkamai. Dar vienoje byloje buvo nurodyta, kad nukentėjusioji turi psichinių problemų, gydytojai įtarė Alzheimerį, taip pat mėgo fantazuoti, skaitydavo meilės romanus, pasakodavo sesei, kad ją išprievartavo gydytojas. Šeima taip pat pastebėjo, jog nukentėjusioji kalba nesąmones, nors palatoje būdavo viena, tačiau pasakodavo, kaip naktį palatoje pijokauja žmonės, o atvažiavus namo iš ligoninės fantazavo, kad jos anūkė nėščia, po šiek tiek laiko sakė, kad ir ji nėščia, kad greit gimdys. Kalbėdavo keistus dalykus, tokius, kaip: įsiskverbė ir padarė savo darbą, kad ji yra

[200] Kauno apylinkės teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-158-548/2015, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1185542
[201] Matuizienė, *supra note*, 10:105.
[202] Panevėžio apygardos teismo 2018 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-195-366/2018, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d.

labai saldi, kad ją myli visi vyrai. [203]Aplinkiniai irgi prisiminė, kaip nukentėjusioji teigė, kad *„<...> kažkada K. B. jai yra pasakojusi, kad kai buvo jauna, pas ją atėjo kolūkio pirmininkas ir išprievartavo, N. N. matė, kad čia kalba liga, todėl kaimynams nieko nesakė“* [204] Teismas šiuo atveju pasisakė, kad ji iš tiesų sirgo silpnaprotyste, taip pat vėliau prasidėjo Alzheimerio liga. Nukentėjusioji galėjo teisingai suvokti tik faktines bylos aplinkybes, tokias kaip: įvykio vieta, įvykio dalyviai, laikas ir panašiai. Tačiau dėl savo psichikos būklės ji negalėjo kritiškai bei adekvačiai įvertinti situacijos, suprasti jos atžvilgiu atliekamų veiksmų reikšmę, teisingai suprasti savo veiksmų reikšmę, racionaliai organizuoti savo veiklą bei tinkamai valdyti savo veiksmus. Nukentėjusioji negalėjo suprasti faktinių bylos aplinkybių, kurios buvo tiriamos šioje situacijoje, taip pat nuosekliai papasakoti, kas nutiko ir duoti parodymus. Tokiu atveju ikiteisminis tyrimas turi būti pradedamas prokuroro reikalavimu dėl asmens, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti savo teisėtų interesų. O šiuo atveju tai buvo psichikos liga. [205] Dar vienas panašus atvejis minimas Kauno apylinkės teismo nuosprendyje Nr. 1-57-667/2016. Kaip nurodyta nuosprendyje, psichikos ligos požymių nebuvo matyti, bet nukentėjusioji paminėjo, kad geria kažkokius vaistus. Nukentėjusioji buvo pažeidžiama dėl jos psichinės būklės – anot eksperto nukentėjusiajai nustatyta psichiatrinė diagnozė – protinis atsilikimas. [206] Antai teismų praktikos, jeigu nukentėjusysis dėl psichinės ligos, dėl protinio vystymosi atsilikimo, dėl socialinės brandos, nesuvokia tam tikrų veiksmų, kurie padaryti prieš jo valią, yra vertinami kaip pasinaudojimas asmens psichiniais trūkumais[207]. Tad yra tokių atvejų, kada konkrečiai matomi psichiniai trūkumai. *„<...> Konstatuojama, kad E. K. psichinė negalia yra ryškiai išreikšta, ji gali būti pastebima iš jos išvaizdos, kalbos, elgesio, bendravimo su aplinkiniais būdo, kad jos turima psichinė negalia galėjo turėti pilnai dezreguliuojančią įtaką E. K. elgesiui su įtariamaisiais. Specialistai konstatavo, kad dėl išreikštos psichikos negalios (neiniciatyvumo, įtaigumo, paklusnumo), ji nebuvo didesne seksualinių santykių iniciatore nei įtariamieji, tačiau dėl žymių protinių, emocinių, valios sutrikimų ji negali adekvačiai suvokti realybės, ją kritiškai vertinti, prognozuoti, planuoti ir kontroliuoti savo elgesį. Taigi, specialistai savo išvada nepaneigė kaltinamųjų teiginių, kad E. K. išoriškai galėjo išreikšti savo sutikimą lytiškai santykiauti su kaltinamaisiais.“*[208] Todėl tam tikrais atvejais iš nukentėjusiojo elgesio galima pastebėti tam tikrų ypatumų turinčius dalykus, kurie susiję su išoriniais veiksniais, tokiais kaip išvaizda, kalbėjimas, bendravimas, elgesys ir

[203] Vilniaus Apygardos Teismo 2019 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-24-898/2019, Infolex, žiūrėta 2022 m. lapkričio 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1702887
[204] *Ibid.*
[205] Vilniaus Apygardos Teismo 2019 m. vasario 28 d. nuosprendis, *op.cit.*
[206] Kauno apylinkės teismo 2016 m. birželio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-57-667/2016, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://eteismai.lt/byla/11512152880496/1-57-667/2016
[207] Kauno apygardos teismo 2010 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-468-317/2010, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://eteismai.lt/byla/115573275399236/1A-468-317-2010
[208] Kauno apygardos teismo 2010 m. spalio 15 d. nutartis, *op.cit.*

panašiai. Svarbu pasakyti, kad būtent nukentėjusiojo veiksnumą ir veiksnumo vertinimo ypatumus baudžiamajame procese nulemia nukentėjusiojo ypatumai procesinėje padėtyje. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad nukentėjusiojo procesinis veiksnumas yra siejamas su gebėjimu duoti parodymus, tačiau tai nėra vien tai. Čia yra reikalaujama daugiau gebėjimų, pavyzdžiui, nusikaltimo pobūdžio supratimas, dėl ko vyksta procesas, informacijos ir patirtų situacijų atkūrimas, detalių išreiškimas apie nusikalstamą veiką ir žodžiu, ir verbaliniu būdu. Taip pat sugebėti suprasti esmę, procesą, teises ir panašiai. Visa tai yra procesinis veiksnumas. [209] Todėl psichinis sutrikimas, apie kurį kalbama nutartyse yra vienas iš sąlygų svarbių priežasčių, dėl kurių asmuo pats negeba gintis, buvimui.

Taip pat yra pavyzdžių, kurie susiję su asmens fiziniais trūkumais. Kaip antai vienoje byloje buvo sprendžiama, ar asmuo su fizine negalia gali užtikrinti ir apginti savo teisėtą interesą. Teismas įvertino, kad A.O. yra neįgalus, o jo darbingumas siekia tik 35 procentus. Remiantis šiomis aplinkybėmis, buvo padaryta išvada, kad tokios sveikatos būklės nukentėjusysis negalės tinkamai ginti savo teisėtų interesų. [210] Panašioje byloje, be nukentėjusiojo fizinės negalios, buvo akcentuoti asmens bendras suvokimas bei pakankamas žinių neturėjimas. Buvo nurodyta, kad nukentėjusysis turi tik 35 procentus darbingumo, o jis pats teigė, kad neįgalumas jam buvo nustatytas dėl centrinės nervų sistemos sutrikimo. Pasak teismo, buvo akivaizdu, kad nukentėjusysis negalėjo tinkamai įgyvendinti tiek procesinių teisių, tiek bendrojo pobūdžio veiksmų. [211] Darytina išvada, kad dėl fizinės negalios tam tikrais atvejais (pavyzdžiui, turint pripažintą atitinkamą nedarbingumo lygį) asmuo negeba tinkamai apginti savo teises dėl padarytos jo atžvilgiu nusikalstamos veikos. Prokuroras tokias atvejais privalo priimti sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą.

Vienas iš aktualesnių atvejų yra susiję su asmenimis, kurie savęs negali apginti dėl savo amžiaus. Pavyzdžiui, nepilnamečiai turi itin ribotas galimybes tam, kad patys, savarankiškai, galėtų apginti savo teises. Pavyzdžiui, galima paminėti vieną prokuroro reikalavimą, susijusį su mažamete nukentėjusiąja. Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorė, vadovaujantis Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalimi, ikiteisminį tyrimą pagal Baudžiamojo kodekso 139 straipsnio 1 dalį dėl mažametės nesunkaus sveikatos sutrikdymo dėl3 neatsargumo, pradėjo prokuroro reikalavimu. Pagal ikiteisminio tyrimo duomenis, A. A. buvo kieme su mažamečiais vaikais, o į kiemą įbėgo svetimas šuo, kuris užpuolė

[209] Joan R. Petersilia, *Crime Victims with Developmental Disabilities: A Review Essay*. Criminal Justice and Behavior (2001) 681. https://mn.gov/mnddc/future/pdf/olmstead/01-CRE-JRP.pdf
[210] Klaipėdos apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-269-651/2018, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1648343
[211] Tauragės rajono apylinkės teismo 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-242-220/2015, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 29 d. https://e-teismai.lt/byla/51229704984633/PK-242-220/2015

mažametę. Jai buvo padaryta apie 7 centimetrų kastinė žaizda blauzdoje. Pačiame prokuroro reikalavime buvo nurodyta, kad ikiteisminis tyrimas dėl minėtosios nusikalstamos veikos galėjo būti pradėtas tik tokiu atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas (valia) arba jo teisėto atstovo pareiškimas. Tarp jų ir prokuroro reikalavimu. Nukentėjusiosios, t. y. mažametės teisėtas atstovas nepateikė skundo arba pareiškimo. Bet siekiant apginti mažametės, kuri yra nukentėjusioji, teisėtus interesus, taip pat nustatyti bei tinkamai įvertinti nusikaltimo aplinkybes, užtikrinti teises į saugią aplinką, ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas prokuroro reikalavimu.[212] Nagrinėjamu atveju ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas pagal Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalį, kurioje nurodyta prokuroro pareiga pradėti ikiteisminį tyrimą net ir be nukentėjusiojo skundo. Šiuo atveju įžvelgtina, kad mažametė negalėjo pati apsiginti, dėl to prokuroras pradėjo tyrimą dėl nusikalstamos veikos prieš mažametę nukentėjusiąją. Taip buvo ginamos labiausiai pažeidžiamų asmenų teisės bei teisėti interesai, t. y. mažamečio interesai.

Kitu atveju nukentėjusiuoju buvo pripažintas V. K. - senyvo amžiaus žmogus, kuriam dėl įvairių susirgimų neterminuotam laikotarpiui buvo nustatyta neįgalumas, taip pat jis turėjo klausos sutrikimų, o konkrečiau – trečio laipsnio prikurtimą, kai ketvirtas laipsnis jau yra laikomas visišku prikurtimu. Ligoninėje jam buvo įvykusi klinikinė mirtis, tačiau asmuo buvo išgelbėtas. Po šio įvykio vyro sveikata dar labiau pablogėjo, suprastėjo atmintis bei orientacija. Teismas pasisakė, kad *„formuluotę „dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų“ nurodė, jog ji apibūdina labai įvairias situacijas, būtent tokias, kai asmuo apskritai negali (pats arba per teisėtą savo atstovą) išreikšti valios ginti savo teisėtus interesus ir (arba) negali (pats arba per teisėtą savo atstovą) atlikti tam tikrų veiksmų (imtis kitų priemonių), kuriais šiuos savo teisėtus interesus imtųsi ginti (pavyzdžiui, dėl fizinės ar psichinės negalios, teisinio subjektiškumo nebuvimo ir t. t.), ir tokias, kai nors asmuo ir gali (pats arba per teisėtą savo atstovą) išreikšti valią ginti savo teisėtus interesus ir gali (pats arba per teisėtą savo atstovą) atlikti tam tikrus veiksmus, kuriais šiuos savo teisėtus interesus imtųsi ginti, tačiau šių veiksmų (kitų priemonių) objektyviai negali pakakti, kad tie interesai būtų apginti (pavyzdžiui, dėl negalėjimo gauti reikalingą informaciją, neturėjimo teisės atlikti reikalingus proceso veiksmus ir t. t.).“* [213] Todėl vertinant tai, kas paminėta, akivaizdu, kad V. K. dėl savo prastos sveikatos būklės neturėjo galimybių pats realizuoti savo procesines teises bei ginti savo teisėtus interesus. Taip pat nebuvo aišku, ar nukentėjusysis apskritai suprato, kad prieš jį yra atlikta nusikalstama veika.[214] Taigi ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas prokuroro reikalavimu.

---

[212] Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-asis skyrius, prokuroro reikalavimu pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-1-10337-19, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 20 d.
[213] Druskininkų miesto apylinkės teismo 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-99-314/2011, Infolex, žiūrėta spalio 29 d. https://eteismai.lt/byla/18496227389237/PK-99-314/2011
[214] *Ibid.*

Priešingai, teismų praktikoje randami ir tokie pavyzdžiai, kada senyvo amžiaus žmogus iš tiesų geba apginti savo teisėtus interesus, suvokti nusikalstamos veikos reikšmę bei kreiptis į atitinkamas institucijas dėl prieš jį padarytos nusikalstamos veikos. Vienoje iš bylų nukentėjusysis A. S. U., nors ir buvo pensinio amžiaus, bet suprato nusikalstamos veikos esmę ir norėjo apginti savo teisėtus interesus. Nukentėjusysis buvo patyręs nusikalstamą veiką, kuri numatyta Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje. Supratęs nusikalstamos veikos esmę, jos padarinius, jis pateikė skundą, kuriame išreiškė valią pradėti ikiteisminį tyrimą. Pateikęs skundą, aktyviai dalyvavo procese, taip pat išreiškė tam tikras pastabas dėl aplaidaus pareigūno darbo, ieškant įtariamojo, nurodė, kokių veiksmų pareigūnai neatliko, kad būtų surastas įtariamasis. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad senyvo amžiaus žmogus pats kreipėsi į advokatą, kuris tinkamai jam padėjo ginti pažeistus interesus bei atlikti kitus veiksmus, reikalingus sąžiningam bei teisingam procesui.[215] Tokie pavyzdžiai patvirtina, kad senyvas amžius ne visais atvejais yra ta „svarbia priežastimi“, dėl kurios nukentėjęs asmuo negeba apginti savo pažeistas teises. Kiekvienu atveju prokuroras turi tinkamai ir motyvuotai įvertinti situacijas, kurios gali būti traktuojamos kaip kad „svarbios priežastys“, dėl kurių asmuo nesugeba gintis.

Be kita ko dar vienas gana įdomus pavyzdys, susijęs su pastaruoju pagrindu yra paminėtas 2022 metų nutartyje 1A-233-658/2022. Pagal pateiktą situaciją paminėta, jog čia turėjo būti prokuroro reikalavimas, tačiau jo nebuvo. Konkrečiu atveju prokuroras, žinodamas, kad UAB „B“ dėl savo vadovo neteisėtų veiksmų patyrė žalą, o dėl svarbių priežasčių negali ginti savo interesų. Tačiau čia prokuroras nesiėmė iniciatyvos bei nepateikė reikalavimo dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal Baudžiamojo kodekso 183 straipsnio 1 dalį. Atrodytų, kad tokiu atveju iš tiesų būtų reikalingas prokuroro reikalavimas, tačiau tam prokuroras nepritarė ir net apeliacinės instancijos teisme nurodė, kad nereikš tokio reikalavimo. [216] Todėl svarbiomis priežastimis pripažinta ir situacija, kuomet įmonė, nukentėjusi nuo savo vadovo, negali užtikrinti ir apginti savo teisių ir teisėtų interesų. Esant nusikalstamai veikai prokuroras turėtų tyrimą pradėti reikalavimu.

Dar viena situacija su nusikalstama veika pagal Baudžiamojo kodekso 187 straipsnio 1 dalį. Šiuo atveju svarbu, kad asmuo nesikreipė į teisėsaugą. Taigi ikiteisminio tyrimo duomenimis, asmuo iš pykčio sulaužė palangę ir sudaužė langą, padarydamas nukentėjusiajam 200 eurų turtinę žalą. Tokiu atveju ikiteisminis tyrimas buvo pradedamas prokuroro reikalavimu. Prokuroro reikalavimą pradėti ikiteisminį tyrimą pagrindžiantys motyvai – nukentėjusysis ar jo teisėtas atstovas nebuvo pateikęs reikiamo skundo ar pareiškimo. Kadangi iš medžiagos matyti, kad asmuo padarė ne vieną nusikalstamą veiką, prokuroras, gindamas nukentėjusiojo interesus bei

[215] Kauno Apygardos Teismo 2016 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1294-634/2016, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 14 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1360125
[216] Lietuvos Apeliacinio Teismo 2022 m. gegužės 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A- 233-658/2022, Infolex, žiūrėta 2022 m. spalio 14 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2081151

atsižvelgdamas į tai, kad nukentėjusysis dėl turto sugadinimo reiškia civilinį ieškinį, teikia reikalavimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Todėl tam, kad nukentėjusysis būtų tinkamai apgintis, nors ir nepateikė skundo, bet prokuroras reikalavimu pradeda ikiteisminį tyrimą.[217] Atsižvelgus į praktinius pavyzdžius pastebėta, kad tam tikri atvejai reikalauja ne tik vidinio įsitikinimo, bet ir detalios analizės. Nėra konkrečių taisyklių, pagal kurias būtų šabloniškai įvertintos situacijos. Pagrindas tam, turbūt, būtų tik teismų praktika ir identiški arba panašūs atvejai, pagal kuriuos būtų formuotųsi praktika ateičiai.

Atlikus vyriausiųjų prokurorių apklausą pastebėta, kad išreiškiama skirtinga nuomonė dėl šiojo pagrindo. Kaip teigė respondentė Nr. 1, didelė dalis atvejų, kurių yra turėjusi, susiję su asmenims, kurie serga negalia arba tiesiog neturi bendro supratimo. Kaip antai pavyzdys, susijęs su nukentėjusiuoju, kuris nepajėgus suprasti bendrų dalykų, todėl čia prokuroro pagalba yra būtina. Respondentė Nr. 1 pateikė gana įdomų atvejį, kuomet senyvo amžiaus žmogus, kuris neturėjo artimųjų bei vaikų, buvo apgautas kitų, senyvo amžiaus žmonių. Tarp kitko, gerų senolio pažįstamų. Tad būtent dėl to, kad asmuo neturi giminaičių, neturi vaikų, kurie jam padėtų, yra senyvo amžiaus, negali pats suprasti bendro pobūdžio dalykų, prokurorė savo ruožtu pradėjo tyrimą. Tokiu atveju pabrėžė ir tai, kad yra galimybė, jog senyvo amžiaus žmonės apskritai gali nesuprasti, jog prieš juos yra daroma nusikalstama veika. Galbūt senyvo amžiaus žmogus ir geba suprasti, jog tai pavojinga arba netinkamai vertinama visuomenėje, tačiau ar tai iš tiesų yra laikoma nusikalstama veika – deja. Dėl amžiaus gali suprasti tam tikrus dalykus iškraipytus, ko pasėkoje yra sukuriami netikri faktai, kuriais, galbūt, ir yra pasitikima. Todėl tam, kad būtų įvykdytas teisingumas ir tinkamai užtikrintos pažeidžiamo asmens teisės, yra reikalingas prokuroro reikalavimo institutas. Tačiau respondentė Nr. 2 kritikuoja prokuroro reikalavimą ir apskritai šį pagrindą. Kaip teigė, ikiteisminį tyrimą dažniausia pradeda pažeidžiamų asmenų tėvai, globėjai, atstovai. Todėl kalbant apie šį pagrindą yra tik teorinė prielaida. Kaip pavyzdys, nepilnamečių globėjai globos namuose. Dažnas atvejis, kuomet dėl patirtos nusikalstamos veikos prieš nepilnametį, gyvenantį globos namuose, kreipiasi jų globėjai. Čia, problemos, kaip ir nėra. Taip pat paminėjo ir nepilnamečius, kurių tėvai kreipiasi į policiją ir ikiteisminis tyrimas pradedamas bendra tvarka. Pavyzdžiui, pavogtas nepilnamečio turtas einant iš mokyklos. Tėvai, sužinoję apie nepilnamečio patirtą nusikalstamą veiką, patys kreipiasi į pareigūnus ir ikiteisminis tyrimas pradedamas bendra tvarka. Todėl respondentė Nr. 2 kritikuoja šį pagrindą ir situacijas, kuomet ikiteisminis tyrimas pradedamas prokuroro reikalavimu. Taip pat respondentė Nr. 2 pateikė pavyzdį, kada nepilnametis ir pats gali savo ruožtu iškviesti policiją. Tokiu atveju ikiteisminis tyrimas taipogi yra pradedamas policijoje. Tad apibendrinant pateiktą respondentės Nr. 2

[217] Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ajame skyrius, prokuroro reikalavimu pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-1-13840-17, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 20 d.

nuomonę, šis pagrindas nėra reikalingas baudžiamajame procese. Taip pat vertėtų abejoti ir prokuroro reikalavimo instituto naudingumu ir reikalingumu baudžiamajame procese.

Išnagrinėjus šį pagrindą galima daryti išvadą, kad teismų praktika gana panašiai aiškina aplinkybes, dėl kurių asmenį galima laikyti kaip negalintį apginti savo teisėtų interesų. Tačiau nors ir atrandami tinkami pavyzdžiai, teismų praktika šiuo klausimu yra gana nedidelė. Baudžiamųjų bylų, kuriose liečiama prokuroro reikalavimo ir svarbių priežasčių, dėl kurių asmuo pats negali apginti savo teisėtų interesų, santykinai mažai. Apklausos metu pastebėta, kad nuomonės dėl šio pagrindo kategoriškai išsiskiria. Viena vertus, prokuroro reikalavimas tokiems atvejams yra reikalingas ir priimtinas, kadangi ne kiekvienas gali apginti savo teises bei teisėtus interesus. Kita vertus, prokuroro reikalavimas yra perteklinis veiksmas, todėl praktikoje jis nėra reikalingas. Todėl sakyti vieningą nuomonę yra sudėtinga. Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta, į teisines problemas bei į prokurorų nuomonę, vertėtų svarstyti prokuroro reikalavimo bei šio pagrindo naudingumą visuomenėje.

IŠVADOS

1. Prokuroras *ex officio* gina viešąjį interesą. Tiek viešasis, tiek privatus interesai yra svarbūs baudžiamajame procese ir susiję su Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalyje numatytais pagrindais, pagal kuriuos ikiteisminis tyrimas privalo būti pradėtas pagal prokuroro reikalavimą.

2. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą pagrindai BPK apibrėžiami siaurai. Jų taikymo išaiškinimai pateikiami konstitucinėje jurisprudencijoje ir teismų praktikoje. Tačiau teismų praktika dėl to nėra pakankamai plati.

3. BPK nurodytas ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą pagrindas, - „veikos turi visuomeninę reikšmę“ – gana talpus. Siekiant išsiaiškinti, ar nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, reikia įvertinti, ar pastaroji padarė/galėjo padaryti žalą visuomenei, valstybei bei teisinei sistemai ir kiekvieną atvejį vertinti individualiai.

4. Analizuojant smurto artimoje aplinkoje atvejus (BPK 167 str. 2 d.) pastebėtina, kad tai yra susiję su nusikalstamų veikų visuomenine reikšme. Dėl nusikalstamų veikų, turinčių smurto artimoje aplinkoje požymių, kyla žala ne tik privačiam asmeniui, bet ir valstybei. Todėl dėl šių nusikalstamų veikų ikiteisminis tyrimas pradedamas ir procesas vyksta bendra tvarka.

5. BPK nurodytas ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą pagrindas, - nusikalstamomis veikomis „padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų“ – apima asmens ypatumus ir tam tikras aplinkybes, kuriose atsiduria asmuo. Tai gali būti susiję su asmens nepilnametyste, jo psichikos sveikata, fizine būkle, tam tikrų žinių ir supratimo neturėjimu, neturėjimu įgaliojimų atlikti tam tikrus veiksmus ir pan. Kiekvienu atveju šios „priežastys“ turi būti įvertintos individualiai ir ne/priimamas sprendimas pripažinti jas „svarbiomis“.

6. Išanalizavus prokuroro reikalavimo formos klausimą, pastebėta, kad ankstesnėje praktikoje buvo kur kas sudėtingiau įvertinti, kokia forma turi būti išreiškiamas prokuroro reikalavimas. Išanalizavus naujesnius teismų praktikos pavyzdžius bei Rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos nuostatas, nustatyta, kad prokuroro reikalavimo formos klausimas yra išspręstas.

7. Išanalizavus teismų praktikos pavyzdžius, darytina prielaida, kad ikiteisminis tyrimas pagal prokuroro reikalavimą yra santykinai retas. Todėl galima būtų suabejoti tokios privalomos ikiteisminio tyrimo pradėjimo formos reikalingumu. Įvertinus praktines situacijas, pateiktas teismų praktikos pavyzdžiuose, kada pagal prokuroro reikalavimą privalomai

pradedamas ikiteisminis tyrimas, konstatuotina, kad tai yra būtina viešojo intereso gynimo priemonė.

8. Atlikus respondentų – prokurorų apklausą nustatyta, kad jų nuomonė apie ikiteisminio tyrimo pradėjimą pagal prokuroro reikalavimą yra dvejopa: 1) manoma, kad toks privalomas ikiteisminio tyrimo pradėjimas yra reikalingas dėl padarytų veikų visuomeninės reikšmės ir siekiant apginti pažeidžiamų asmenų interesus; 2) manoma, kad toks privalomas ikiteisminio tyrimo pradėjimas „neatneša naudos bei sukuria terpę pertekliniam darbui praktikoje, todėl verta mąstyti apie instituto panaikinimą“.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. TAR (1992). Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 1 d. https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm
2. „Vaiko teisių Konvencija“. E-seimas. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 15 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848
3. Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas,. Infolex. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d. https://www.infolex.lt/ta/146712
4. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Infolex. Žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 1 d. https://www.infolex.lt/ta/66150
5. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. Infolex. Žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 17 d. https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=10708
6. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, Infolex. Žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 1 d. https://www.infolex.lt/ta/100228
7. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymas „Dėl baudžiamojo proceso dokumentų formų patvirtinimo“. E-seimas. Žiūrėta 2022 m. spalio 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a967f6d0906f11e48028e9b85331c55d/asr
8. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos patvirtinimo“. E-seimas. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 1 d. https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325977
9. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. Infolex. Žiūrėta 2022m. Rugpjūčio 21 d. https://www.infolex.lt/ta/4699
10. Lietuvos Respublikos Psichikos sveikatos priežiūros įstatymas. E-seimas. Žiūrėta 2022 m. spalio 3 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18311?jfwid

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina:

1. „ Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta Rugpjūčio 20 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta393/content
2. „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 425 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content

3. „Dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3,6,7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta Rugpjūčio 20 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta240/content
4. „Dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. LRKT. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d.
5. „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 9 straipsnio 5 dalies, Lietuvos Respublikos vyriausybės 2005 m. birželio 14 d. nutarimu Nr. 647 patvirtintų Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 34 punkto nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2022m. rugsėjo 10 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1647/content
6. „Dėl privataus kaltinimo ir dėl asmens, kurio atžvilgiu atsisakyta kelti baudžiamąją bylą, teisės apskųsti prokuroro nutarimą“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 12 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1608/content
7. „Dėl prokuroro įgaliojimų pradėti ikiteisminį tyrimą“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. Rugpjūčio 30 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta215/content
8. „Dėl teismų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat apeliacijos“**.** LRKT. Žiūrėta Rugpjūčio 20 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta218/summary
9. „Dėl viešojo asmens privataus gyvenimo apsaugos ir žurnalisto teisės neatskleisti informacijos šaltinio“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 10 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/summary
10. Konstitucinio Teismo nutarimai 1997 m. gegužės 6 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2006 m. birželio 15 d., 2006 m. rugsėjo 16 d. LRKT. Žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 10 d.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas. Valstybės žinios. 1994, Nr. 13-221. LRKT. Žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 7 d.

Specialioji literatūra:

1. „World report on violence and health: summary, World Health Organization“ (Geneva, 2002)
2. Ancelis, Petras,. et al., *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*. Vilnius: *Industrus,* 2009.

3. Andruškevičius, Arvydas. *Administracinė teisė: interesų veiksnys įstatymų leidyboje*. (Teisė 2010, 74).
4. Aurelija Markevičienė ir Vytautas Blažys. *Fizinis ir psichologinis smurtas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, 2000.
5. Ažubalytė Rima, Jurgaitis Ramūnas ir Jolanta Zajančkauskienė. *Specifinės baudžiamojo proceso rūšys*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba, 2011.
6. Ažubalytė, Rima, Jurka Raimundas, Šalčius Marijus ir Jolanta Zajančkauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba, 2014.
7. Babachinaitė, Genovaitė „Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje“, Jurisprudencija, 1 (2008): 17. https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2628
8. Babachinaitė, Genovaitė, „Vaiko teisės: jų samprata ir įgyvendinimo problemos. Iš: Vaikų teisės ir jų įgyvendinimo garantijos.“ Konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla.
9. Bučiūnas Gediminas, Gruodytė Edita ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai* (Vilnius: Registrų centras, 2017)
10. Čežarė, Bekarija. *Apie nusikaltimus ir bausmes. 2-oji laida*. Vilnius: Mintis, 1992.
11. Dirsienė, Nijolė ir *Vilma Reikertienė*, „Smurtinio elgesio keitimo metodika“. Vilnius, 2008.
12. Drakšas, Romualdas ir Anna Drakšienė*, Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
13. Fedosiuk*, Oleg, „*Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje“. *Jurisprudencija*. 21(13) 2001.
14. Gečaitė Vilma, *Viešojo intereso samprata civiliniame procese*, (Vilnius: Justitia 2006).
15. Gintautas, Sakalauskas ir Laura Ūselė. „Smurto prieš vaikus draudimo socialiniai ir teisiniai aspektai“, *Teisės problemos*, 2 (2007). https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2007-2-sakalauskas-usele.pdf
16. Gulbickaja, Justyna, „Smurto artimoje aplinkoje aspektai ir įstatymo taikymo praktika“. *Mokslinės minties šventė,* 2013. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17470/1822993X-9-19.pdf?sequence=1&isAllowed=y
17. Jakštienė Ramunė, „Smurtas artimoje aplinkoje prieš moteris: baudžiamoji teisinė apsauga”. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2019. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15758/Disertacija_R_%20Jakstiene.pdf?sequence=2&isAllowed=y

18. Joan R. Petersilia, *Crime Victims with Developmental Disabilities: A Review Essay*. Criminal Justice and Behavior. 2001. https://mn.gov/mnddc/future/pdf/olmstead/01-CRE-JRP.pdf
19. Jovaišas, Karolis, „Konstitucijos 22 straipsnis (Konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras)“. *Teisės problemos.* 1-2 1999.
20. Juzukonis, Saulius, „Nukentėjusiojo teisių apsauga baudžiamajame procese“. Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2002.
21. Klimas, Evaldas ir Julius Lankelis, „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai“. *Juridsprudencija*: 21, 1 2014.
22. Leonas Petras. *Teisės enciklopedija* (Vilnius: 1995)
23. Mačiulis, Valentinas, Alma Buginytė ir Fausta Mickienė „Sutrikusios psichikos asmenų subjektyviosios ir objektyviosios gyvenimo kokybės kintamųjų sąsajos“. Vilniaus universitetas, Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė, 25, 2015. https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/03/727-2322-1-SM.pdf
24. Marcinauskaitė, Renata, „Psichinės bei fizinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje“. *Jurisprudencija,* 11, 2008 .https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/11973/1742-3460-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y
25. Matuizienė, Eglė „Privataus kaltinimo bylų procesas kaip dispozityvumo realizavimo forma“ Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2014.
26. Michailovič, Ilona, „Kai kurie smurto artimoje aplinkoje aspektai socialinės kultūrinės lyties požiūriu“, *Teisė* 82 (2012).
27. Mizaras Vytautas*, Civilinė teisė. Bendroji dalis* (Vilnius: Justitia, 2009) 189.
28. Murauskienė, Dovilė, „Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2017.
29. Nekrošius, Ipolitas, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *Romėnų teisė.* Vilnius:Justitia, 2007.
30. Palidauskaitė, Jolita „Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos“. *Politologija*.1-57 2010. https://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/8318/6190
31. Piesliakas, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
32. Pranevičienė Birutė. „Konstitucinis lygiateisiškumo principas: samprata ir institucinė lygiateisiškumo apsaugos sistema Lietuvoje“, *Mykolo Romerio universitetas,* 12 (2014) https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15121/Pranevi%20ien%20.pdf?sequence=1

33. Rakauskienė, Ona Gražina ir Vaida Lisauskaitė, „Smurto kaina Lietuvos ekonomikai: veiksniai, pasekmės, prevencija“. *Viešoji politika ir administravimas*. 20 2007.
34. Sandra Walklate, *Handbook of Victims and Victimology* (Routledge, 2017).
35. Ugnius Trumpulis „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas“ *Socialinių mokslų studijos,* 2(6) (2010). https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/976/Trumpulis.pdf
36. Uscila Rokas ir kt. „Teisiniai ir praktiniai patarimai moterims, patyrusioms prievartą šeimoje“ https://www.infolex.lt/portal/start_visuom.asp?act=news&Tema=44&str=16848
37. Vilniaus Universitetas. *Mokslinių straipsnių rinkinys. Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013).
38. Zaksaitė, Salomėja, „Sukčiavimo sporto srityje paplitimas ir prevencijos problemos“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012. https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1854635/datastreams/MAIN/content
39. Žukauskienė, Rita. *Kriminalinio elgesio psichologija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.

Teismų praktika:

1. Druskininkų miesto apylinkės teismo 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-99-314/2011. Infolex. Žiūrėta spalio 29 d. https://eteismai.lt/byla/18496227389237/PK-99-314/2011
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje Azinas v, Cyprus (Nr. 56679/00)“. Stradalex. Žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_56679-00
3. Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-asis skyrius, prokuroro reikalavimas Nr. IBPS-V-230764, ikiteisminio tyrimo Nr. 01-1-10337-19. Žiūrėta 2022 m. spalio 14 d.
4. Kauno apygardos teismo 2010 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-468-317/2010. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://eteismai.lt/byla/115573275399236/1A-468-317-2010
5. Kauno Apygardos Teismo 2014 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-587-348/2014. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/266522870520127/1S-587-348/2014

6. Kauno Apygardos teismo 2014 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-587-348/2014. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 18 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/814952
7. Kauno Apygardos Teismo 2016 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1294-634/2016. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 14 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1360125
8. Kauno apygardos teismo 2022 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-130-348/2022. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 23 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2122840
9. Kauno apylinkės teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-158-548/2015. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1185542
10. Kauno apylinkės teismo 2016 m. birželio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-57-667/2016. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://eteismai.lt/byla/11512152880496/1-57-667/2016
11. Klaipėdos apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-269-651/2018. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1648343
12. Lietuvos Apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-616/2021. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1972819
13. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2022 m. gegužės 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A- 233-658/2022. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 14 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2081151
14. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-233-658/2022. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2081151
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 14 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67079
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006. Infolex. Žiūrėta 2022 m. gruodžio 1 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67079
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. liepos 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-624/2007. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 16 d. https://e-teismai.lt/byla/179147959324338/2K-624/2007 dėl paliepimo

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-375/2008. Žiūrėta 2022 m. spalio 14 d.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-375/2008. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 10 d. https://eteismai.lt/byla/153176997169914/2K-375/2008
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-146/2010. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 16 d. https://eteismai.lt/byla/230116577224535/2K-146/2010
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-146/2010. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 30 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/156900
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 25 d. nutarimas baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178/2010. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 29 d. https://eteismai.lt/byla/156799572826560/2K-178/2010
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178/2010. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://eteismai.lt/byla/156799572826560/2K-178/2010
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2010. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/152535
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254/2011. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/214433
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-615/2011 https://e-teismai.lt/byla/29086401315466/2K-615/2011. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 20 d.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012m. lapkričio 21 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2012. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/189027851151091/3K-3-501/2012
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171/2013. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/8854195044778/2K-171/2013
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-191/2013. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/661773

30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013m. gegužės 22 d. kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2013. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/174459241328824/3K-3-291/2013
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258/2014. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 25 d. https://eteismai.lt/byla/166013134464160/2K-258/2014.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės mėn. 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258/2014. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 20 d. https://eteismai.lt/byla/166013134464160/2K-258/2014
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 metų sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26/2014. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/800541
34. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-286-746/2015. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 30 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1058933
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-474-489/2016. E-teismai. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 15 d. https://eteismai.lt/byla/116733158996678/2K-474-489/2016
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-474-489/2016. E-teismai. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 15 d. https://eteismai.lt/byla/116733158996678/2K-474-489/2016
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-139-511/2020. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. spalio 20 d. https://eteismai.lt/byla/148995428740782/2K-139-511/2020
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-139-511/2020. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 30 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1890966
39. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2022 m. kovo 2 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-719/2022. Žiūrėta rugsėjo 10 d.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-489/2022. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2093886
41. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 10 d. kasacinė nutartis

42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171/2013. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 10 d. https://eteismai.lt/byla/8854195044778/2K-171/2013
43. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų, nustatančių įtariamojo ir kaltinamojo teises, taikymo apžvalga (II). LAT, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d.
44. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. balandžio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-525-231/2010, Etar, Žiūrėta 2022 m. lapkričio 14 d.
45. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-195-366/2018. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d.
46. Tauragės rajono apylinkės teismo 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-242-220/2015. Infolex. Žiūrėta 2022 m. spalio 29 d. https://e-teismai.lt/byla/51229704984633/PK-242-220/2015
47. Vilniaus Apygardos Teismo 2019 m. Rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-1091-661/2019, Eteismai. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 10 d. https://eteismai.lt/byla/229147516044227/e2A-1091-661/2019
48. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-476-497/2019. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1769226
49. Vilniaus Apygardos Teismo 2019 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-24-898/2019. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1702887
50. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 19 d. Nr. 1A-27-574/2020. Infolex. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1897692

Elektroniniai dokumentai:

12. „Atliekamas ikiteisminis tyrimas dėl galimo A. Ramanausko- Vanago atminimo paniekinimo“, Prokuraturos.lt, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://prokuraturos.lt/lt/atliekamas-ikiteisminis-tyrimas-del-galimo-a.ramanausko-vanago-atminimo-paniekinimo/6214
13. „Law to protect family and prevent violence against women“, Law No.6284, (Date of Acceptance: 8/3/2012) http://www.lawsturkey.com/law/law-to-protect-family-and-prevent-violence-against-woman-6284
14. „Lietuvos prokuratūros kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija padaliniai švenčia 25-ąsias veiklos metines“, Prokuraturos.lt, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d.

https://prokuraturos.lt/lt/lietuvos-prokuraturos-kovos-su-organizuotu-nusikalstamumu-ir-korupcija-padaliniai-svencia-25-asias-veiklos-metines/5788

15. „Paul-henri Thirty (Baron) d'Holback", *Stanford Encyclopedia of Philosophy* 2020 m. Sausio 16 d, https://plato.stanford.edu/entries/holbach/
16. „Prokuroro reikalavimu pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl galimo seksualinio priekabiavimo", Slaptai.lt, žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d. https://slaptai.lt/prokuroro-reikalavimu-pradetas-ikiteisminis-tyrimas-del-galimo-seksualinio-priekabiavimo/
17. „Smurto rūšys", *Vilniaus moterų namai* https://www.vmotnam.lt/metodine-informacija/smurto-rusys/
18. Galių dėžutė „Negalios formos", žiūrėta 2022 m. lapkričio 2 d. https://galiudezute.lt/negalios-formos/
19. Law Insider, žiūrėta 2022m. rugpjūčio 1 d. https://www.lawinsider.com/dictionary/legal-incapacity
20. Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2022 m. Rugsėjo 15 d. http://www.lkz.lt/?zodis=nepilnametis&id=20025310000
1. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 3, 22, 57, 58, 256, 293, 312, 320, 322 ir 324 straipsnių pakeitimo, 34 straipsnio ir XXX skyriaus pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto" 2016-03-25, E-seimas, žiūrėta 2022-09-30 https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=-umo1q4uzc&documentId=a0f235d0f27d11e5bf4ee4a6d3cdb874&category=TAK
21. Seimo žmogaus teisių komitetas, Lietuvos žmogaus teisių asociacija „Viešasis interesas ir jo gynimas" 2011 m. balandžio 8 d. https://lzta.lt/wp-content/uploads/2016/02/Viesasis-interesas-ir-jo-gynimas-internetinis-psl..pdf
22. Terminų žodynas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 1 d. https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/i/interesas
23. Terminų žodynas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 1 d. https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/v/viesas
24. The Criminal Procetution Process https://www.womensaid.org.uk/the-survivors-handbook/police-and-thecps/#1447870636740-d1028b1c-a788
25. The Penal Code of Turkey https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)011-e
26. Valstybinis psichikos sveikatos centras „Psichikos sveikatos sutrikimų stigmatizavimas ir jo mažinimas", Valstybinis psichikos sveikatos centras, 2019.

https://vpsc.lrv.lt/uploads/vpsc/documents/files/Informacija%20psichikos%20sveikatos%20klausimais/Leidinys_stigma.pdf

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Baigiamojo darbo tyrimo prasmė buvo išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pradžios pagal prokuroro reikalavimą Lietuvos Baudžiamajame procese. Todėl tyrimo tikslas – kuo detaliau išnagrinėti ikiteisminio tyrimo pradėjimą prokuroro reikalavimu tiek teoriniu, tiek praktiniu pagrindu. Konkrečiau įsigilinama į prokuroro reikalavimo pagrindus, kuriuos nagrinėjant pastebimos realios problemos procese. Darbe yra iškelta problema dėl prokuroro reikalavimo naudos baudžiamajame procese bei pastarojo klausimas dėl apibrėžtumo tiek mokslinėje terpėje, tiek teismų praktikoje.

Atlikus analizę bei tyrimą prieita išvados, kad prokuroro reikalavimo institutas yra detaliai reglamentuotas Baudžiamojo proceso kodekse, tačiau platesniam suvokimui tiek mokslinėje doktrinoje, tiek teismų praktikoje susiduriama su informacijos stygiumi. Tokiu atveju susiduriama su klausimu dėl prokuroro reikalavimo panaudojimo atitinkamoje situacijoje, ko pasėkoje prieinama išvados, kad prokuroro reikalavimo institutas yra reikalingas baudžiamajame procese nors ir retai naudojamas.

ANNOTATION

The meaning of the research of the final work was to analyze the beginning of the pre-trial investigation according to the request of the prosecutor in the Lithuanian Criminal Procedure. Therefore, the purpose of the investigation is to examine in as much detail as possible the initiation of a pre-trial investigation at the prosecutor's request, both on a theoretical and practical basis. More specifically, the grounds of the prosecutor's claim are delved into, which during the examination reveal real problems in the process. The work raises the problem of the prosecutor's demand for benefits in criminal proceedings and the latter's question of definition both in the scientific environment and in judicial practice.

After the analysis and research, it was concluded that the institution of the prosecutor's claim is regulated in detail in the Code of Criminal Procedure, but there is a lack of information for a broader understanding both in scientific doctrine and in judicial practice. In such a case, the question of the use of the prosecutor's claim in the relevant situation is faced, as a result of which the conclusion is reached that the institution of the prosecutor's claim is necessary in the criminal process, although it is rarely used.

Reikšmingi žodžiai: ikiteisminio tyrimo pradėjimas, prokuroro reikalavimas, visuomeninė reikšmė, baudžiamojo proceso kodeksas, interesų gynimas.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 2 dalis suponuoja faktą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal prokuroro reikalavimą. Jame išskirti du pagrindai, norint pradėti tyrimą pastaruoju reikalavimu: 1) Kada nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę; 2) Kada nusikalstama veika žala yra padaryta asmeniui, kuris dėl itin svarbių priežasčių pats negali ginti savo teisėto intereso. Būtent dėl šių dviejų priežasčių yra naudojamas prokuroro reikalavimo institutas. Todėl šio magistro baigiamojo darbo tikslas buvo kuo detaliau ištirti prokuroro reikalavimo teisinį reguliavimą bei jo taikymo problemas. Baigiamojo darbo struktūra buvo sudaryta iš teorinio ir praktinio pagrindo, kuris padėjo išnagrinėti šį, santykinai retą, institutą bei jo naudojimo atvejus. Taipogi buvo paliestas viešojo ir privataus intereso klausimas bei jo svarba nagrinėjant baigiamojo darbo temą. Tam, kad būtų pasiekti uždaviniai, buvo nagrinėjama tiek mokslinė doktrina, tiek teismų praktikos pavyzdžiai. Taipogi atlikta prokurorų apklausa, kurios metu buvo susipažinta su šio instituto nauda arba priešingai. Būtent apklausos metu buvo dar detaliau įsigilinta į praktinę šių pagrindų analizę – kokie atvejai konkrečiai atitinka kurį nors pagrindą ir su kokiais, daugiausia, susiduria prokurorai. Diskutuojant su prokurorais buvo išgirsti ir pasiūlymai, kurie taip pat paminėti baigiamajame darbe. Apibendrinant apklausą buvo pastebėta ir tai, kokios problemos yra siejamos su prokuroro reikalavimo naudojimu bei kokie atvejai yra dažniausi mūsų valstybėje. Taip pat sakytina, kad Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekse prokuroro reikalavimas ir jo pagrindai yra gana plačiai reglamentuojami. Tačiau konkretizuojant visuomeninės reikšmės bei žalos asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti savo teisėto intereso, pagrindus pastebėta, kad yra paliekama terpė prokurorams bei teismams individualiai nagrinėti tam tikras situacijas. Individualumą lemia tai, kad abu pagrindai neturi konkrečių taisyklių, kuriomis remiantis galima taikyti išimtinį prokuroro reikalavimą pradedant ikiteisminį tyrimą.

SUMMARY

Paragraph 2 of Article 167 of the Code of Criminal Procedure presupposes the fact of the initiation of a pre-trial investigation at the request of the prosecutor. It singles out two grounds for starting an investigation with the latter requirement: 1) When the criminal act has public significance; 2) When damage is caused by a criminal act to a person who, due to extremely important reasons, cannot defend his legitimate interest by himself. It is for these two reasons that the prosecutor's claim institute is used. Therefore, the aim of this master's thesis was to investigate in as much detail as possible the legal regulation of the prosecutor's claim and the problems of its application. The structure of the thesis consisted of a theoretical and practical basis, which helped to examine this relatively rare institute and its use cases. The issue of public and private interest and its importance in examining the topic of the thesis was also touched upon. In order to achieve the objectives, both scientific doctrine and judicial practice examples were examined. A survey of prosecutors was also conducted, during which the benefits of this institute or the opposite were learned. It was during the survey that the practical analysis of these grounds was delved into in more detail - which cases specifically correspond to any grounds and which ones are mostly faced by prosecutors. During the discussion with the prosecutors, proposals were also heard, which are also mentioned in the thesis. Summarizing the survey, it was also noted what problems are associated with the use of the prosecutor's demand and what cases are most common in our country. It can also be said that in the Code of Criminal Procedure of the Republic of Lithuania, the prosecutor's claim and its grounds are quite widely regulated. However, when specifying the grounds of social significance and damage to a person who cannot defend his legitimate interest for important reasons, it was noticed that there is room left for prosecutors and courts to examine certain situations individually. Individuality is determined by the fact that both grounds do not have specific rules on the basis of which the prosecutor's exclusive requirement can be applied at the beginning of the pre-trial investigation.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2022-12-24
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Teisės mokyklos, Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistrantūros studijų programos studentė Samanta Trinkūnaitė patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Ikiteisminio tyrimo pradžia pagal prokuroro reikalavimą“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ Samanta Trinkūnaitė

(parašas) *(vardas, pavardė)*